Рәсәй Федерацияһы Мәғариф министрлығы
Муниципаль ҡаҙна учреждениеһы Башҡортостан Республикаһы Борай районы муниципаль районы хакимиәтенең мәғариф бүлеге“Ҡайынлыҡ урта дөйөм белем биреү мәктәбе”муниципаль бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһы

Килешенгән:

Уҡытыу-тәрбиә эштәре буйынса
директор урынбаҫары
________Шакирова З.Ф../
«31»август 2024й.

Раҫлайым:

Ҡайынлыҡ мәктәбенең
директоры
________/Йозлекәев Р.Н./
Приказ №80 «31»август2024й.

«Башкортостан Республикаһынын дәүләт(башҡорт)теле»уҡыу предметынан
5-9 класс уҡыусылары өсөн
2024-2025уҡыу йылына
Эш программаһы

Төҙөнө:башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыһы,
Мәксүтова Зөлфиә Миҙхәт ҡыҙы

Ҡайынлыҡ,2024йыл

АҢЛАТМАЛЫЯҘЫУ

Төпдөйөмбелембиреүкимәленә«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметынан5-9кластарөсөнтөпдөйөмбелембиреүтүбәндәгенорматив-хоҡуҡидокументтарға нигеҙләнепэшкәртелде:

- КонституцияРоссийскойФедерации;
- РәсәйФедерацияһыныңКонституцияһы;
- Федеральныйзаконот29декабря2012г.№273-ФЗ«ОбобразованиивРоссийскойФедерации»(сизменениямиидополнениями);

- РәсәйФедерацияһыныңконституцияһы;
- Федеральныйзаконот29декабря2012г.№273-ФЗ«ОбобразованиивРоссийскойФедерации»(сизменениямиидополнениями);
- «РәсәйФедерацияһыныңмәғарифтураһындағызаконы»(29.12.2012.№273-ФЗ)(үҙгәрештәрһәмөҫтәмәләр менән);
- «Рәсәй Федерацияһыхалыҡтарытелдәретураһында»Законы(25.10.1991.№1807-1ФЗ)(үҙгәрештәрһәмөҫтәмәләрменән);
- «Төп дөйөмбелембиреүФедеральдәүләтбелембиреү стандарттары»(31.05.2021й.№287);
- Төпдөйөмбелембиреүҙеңөлгөтөпдөйөмбелембиреүпрограммаһы(18.03.2022.№1/22дөйөмбелембиреүбуйынсафедеральуҡыу-уҡытыуберекмәһеҡарарыменәнраҫланған);
- Өлгөтәрбиәүипрограмма(02.06.2020.№2/20дөйөмбелембиреүбуйынсафедеральуҡыу-уҡытыуберекмәһеҡарарыменәнраҫланған);
- «РәсәйФедерацияһыхалыҡтарыныңтуғантелдәренуҡытыуКонцепцияһы»(2019йылдың1октябрендәРәсәйФедерацияһыныңМәғарифМинистрлығыколлегияһыултырышындараҫланған);
- БашҡортостанРеспубликаһыныңконституцияһы;
- БашҡортостанРеспубликаһының«Мәғарифтураһындағы»Законы(үҙгәрештәрһәм өҫтәмәләрменән);

– 2021 – 2030 йылдарҙа «Башҡортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башҡортостан Республикаһы халыҡтарыныңтуған телдәрен уҡытыу Концепцияһы» (30 декабрь Башҡортостан Республикаһы Башлығы 2020 йылда №УГ-613 Ҡарарыменәнраҫланған);

2021 – 2030 йылдарҙа «Башҡортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башҡортостан Республикаһы халыҡтарыныңтуған телдәрен уҡытыу Концепцияһы» (30 декабрь Башҡортостан Республикаһы Башлығы 2020 йылда №УГ-613 Ҡарарыменәнраҫланған).

БашҡортостанМәғарифМинистрлығы тарафынан тәҡдим ителгән программа «Ҡайынлыҡуртадөйөмбелембиреүмәктәбе»неңмуниципальбюджетдөйөм белем биреү учреждениеһының2024-2025уҡыуйылының«Уҡыупланы»наярашлырәүештәтормошкаашырыла.

«БАШҠОРТОСТАНРЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ(БАШҠОРТ)ТЕЛЕ»УҠЫУПРЕДМЕТЫНАДӨЙӨМХАРАКТЕРИСТИКА

Башҡортостан Республикаһының ҡануниәтенә һәм Федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы «Туған тел һәмтуғанәҙәбиәт»предметөлкәһендә«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметыБашҡортостанРеспубликаһы биләмендә дәүләт һәм муниципаль белем биреү ойошмаларындаурынлашҡан Башҡортостан РеспубликаһыныңҡануниәттәренәһәмТөпдөйөмбелембиреүФедеральдәүләтбелембиреүстандарттарынаярашлыбәлиғбулмағануҡыусыларҙы «БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметынаөйрәтеүата-әсәләрҙең(законлывәкәләтлеләр)ғаризаларынигеҙендәойошторола.

«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметынөйрәнеүгуманитарциклындағы«Рустеле», «Әҙәбиәт»һәмбашҡауҡыупредметтарыменәндисциплинарбәйләнештебулдырыуҙыиҫәпкәала.

Башҡорт теле, үҙенең аралашыуҙа һәм фекерҙе сағылдырыуҙа төп функцияһын үтәп, шәхес ара һәм кешеләргә социаль үҙ-ара бәйләнеште тәьмин итә, аңды, үҙ аңыңды һәм шәхестең онъяға ҡарашын формалаштырыуҙа ҡатнаша,мәғлүмәтте, мәҙәнитрадицияларҙы, Башҡортостан Республикаһының башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың тарихын һаҡлау һәм тапшырыуҙың төп

сараһыбулыптора.

«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметынөйрәнеүгуманитарциклдағы“Рустеле”,“Әҙәбиәт”предметтарыменәнбәйләнештекүҙуңындатота.

Башҡорт теле, үҙенең аралашыу һәм фекер сағылдырыуҙың төп функцияһын үтәү барышында, шәхес-ара һәм кешеләрҙеңсоциаль үҙ-ара бәйләнештә булыуын тәьмин итә, аңды, үҙаңыңды һәм шәхестең донъяға ҡарашын формалаштырыуҙа ҡатнаша,мәғлүмәтте, мәҙәни традицияларҙы, Башҡортостан Республикаһындағы башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың традицияларын һаҡлауһәмтапшырыуҙамөһимсарабулыптора.

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле»курсы уҡыусыларҙың әхлаҡи һәм коммуникатив мәҙәниәтенкамиллаштырыуға, уның интеллектуаль һәм ижади һәләтен, аң, хәтер һәм фараз итеүен, үҙаллы уҡыу эшмәкәрлеген үҫтереүгәйүнәлдерелгән.

Башҡорттеленуҡытыуйөкмәткеһекешененеңуҡыукүнекмәләрен берләштергәнкеүекфункциональграмоталыҡтыүҫтереүгә,тексты аңлау, төрлө форматтағы текстарҙа мәғлүмәтте ҡулланыу, үҙ маҡсатыңа өлгәшеү өсөн уны баһалау, үҙеңдең белем һәммөмкинлектәреңде киңәйтеү,социальтормоштаҡатнашыуғайүнәлдерелгән.

Уҡыу предметының йөкмәткеһе дәрестән тыш эшмәкәрлектә тормошҡа ашырыла ала: предмет аҙналары, экскурсиялар,тематиксаралар,олимпиадалар,конкурстар, түңәрәктәрэше, театрғабарыу, һуңынан анализүтәкәреүменәнфильмдарҡарауһ.б.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ»УҠЫУ ПРЕДМЕТЫНЫҢӨЙРӘНЕҮМАҠСАТҺӘМБУРЫСТАРЫ

«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметыныңөйрәнеүҙеңмаҡсатыуҡыусыларҙателмәрэшмәкәрлегентөптөрҙәрендә(аудирование,һөйләү,уҡыу,яҙыу)коммуникативкомпетенциянышформалаштырыу.

«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметының өйрәнеүҙең **бурыстары:**

–телмәртотҡарлығынһәмбашҡорттеленаралашыусараһыбуларaҡҡулланыуҙыүтеүөсөнуңайлыпсихологикклиматбулдырыу;

–яңытеманыүҙләштереүбарышындауҡыусыларҙыңшәхсисифаттарын,уларҙыңкүҙҙаллауын,иғтибарын,хәтеренүҫтереү;

–

элементарлингвистиккүҙҙаллауҙыүҙләштереүгәйүнәлдерелгән,уҡыусыларҙыңэлементаркимәлдәтелдәнһәмяҙмателмәренүҙләштереү өсөнаңлайышлыһәмкәрәклебулғанлингвистиккүҙҙаллауҙыкиңәйтеү.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ» УҠЫУ ПРЕДМЕТЫПРОГРАММАҺЫНЫҢ ТӨПЙӨКМӘТКЕЛЕЙҮНӘЛЕШЕ

Программаның беренсе блогында – **«Мин һәм минең донъям» -** программаһы тәрбиәүи маҡсаттарға йүнәлдерелгән, иңңмөһиме, баланы тышҡы һәм үҙ донъяһы менән аңлашып йәшәүгә өйрәтеү. Блок күберәк телдән һәм яҙма телмәрҙе үҫтереүгәйүнәлдерелгән.

Икенсе блок **«Башкортостан –минең тыуған яғым»** – халыҡтар дуҫлығы менән бәйләнгән; Рәсәйҙең үткәне, бөгөнгөһө,киләсәге, уның башҡа илдәр менән мөнәсәбәте; тыуған яҡтың тарихы һәм хәҙерге тормош, күренекле урындар, тарихи ерҙәр;мәҙәниәт, халыҡ байрамдары һәм йолалары; Республикала йәшәүсе башҡорт һәмбашҡа халыҡтарҙың көнкүреше һәм тормошэшмәкәрлек үҙенсәлектәре. Материал толерантлыҡ, мәҙәниәт диалогы һәм бер-береңә ихтирам принциптары нигеҙендәшәхестеңрәсәйгражданлыҡйәмғиәтентөҙөү бөрыстарынаяуапбиреүсешәхессифаттарынтәрбиәләү һәмүҫтереүгәйүнәлдерелгән.

Өсөнсөблок**«Тыуғаняҡтыңтәбиғәте»**–Башҡортостантәбиғәте,тыуғаняҡтыңүҫемлекһәмхайуандардонъяһыныңтөрлөлөгө, климат үҙенсәлектәре һәм экологик проблемалар менән таныштыра. Был блок темаларҙа үҙләштереү һөҙөмтәһендәуҡыусыларҙа тәбиғәткә ҡарата һаҡсылҡарашформалаша һәмуларҙыңаң-белемдаирәһе киңәйә.

ТәҡдимителгәнПрограммаэшпрограмматөҙөүселәргәйүнәлешбулыпхеҙмәтитә.Эшпрограммаһыавторҙарыүҙаллы уҡыуматериалыныңэҙмә-эҙлелеген,уныңкүләмен,эшмәкәрлектөрҙәренбилдәләйала.

«БАШҠОРТОСТАНРЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ(БАШҠОРТ)ТЕЛЕ»УҠЫУПРЕДМЕТЫНЫҢУҠЫУПЛАНЫНДАҒЫУРЫНЫ

Төп дөйөм белем биреү федераль дәүләт белем биреү стандарттарына яраҡлы«Туған тел» уҡыу предметы «Туған тел һәмтуғанәҙәбиәт»предметөлкәһенәинә.

«БашҡортостанРеспубликаһыныңДәүләт(башҡорт)теле»уҡыупредметынөйрәнеүгә510сәғәтбирелә:5-секластан9-сыкласҡа тиклем(аҙнаға1сәғәт)34-әрсәғәт.

Белем биреү ойошмалары уҡыу предметын өйрәнеүгә бүленгән, белем биреү мөнәсәбәтендә ҡатнашыусыларформалаштырғанпланөлөшөндәгесәғәттәрисәбенәнүҙаллысәғәттәрһанынарттыраала.

«БАШҠОРТОСТАН РЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТ) ТЕЛЕ»УҠЫУПРЕДМЕТЫНЫҢЙӨКМӘТКЕҺЕ

5 КЛАСС

Тематикблоктар.

Минһәмминең донъям

Һаумы,мәктәп!

Һаумы,мәктәп!

М.Кәрим«Уҡыусыға»,

Ғ.Рамазанов«Йәшә,тыуғанерем!».Ф.Ғөбәйҙуллина«Рәйфә мәктәпкә бара»,

Е.Кучеров«Шүльгәнташмәмерйәһе»,

Минеңмәктәбем

А.Игебаев«Һаубулығыҙ,аҡҡоштар!»,

Р.Солтангәрәев«Шағир»,С.Алибаев.«Яҡшы»,

Минеңкласташтарым

Е.Кучеров«Уҡыусылар»(“Башҡортостануҡытыусыһы”журналынан),Ғ.Ҡотоева«Белемкөнө».

Үҙем тураһында

ғаилә» *Минһәмминеңғаиләм*

Ф.Рәхимғолова«Матурменәнкөслө»,В.Гудков«Көҙкөнө»,Р.Искужина«Минеңҡустыларым»,Ә.Хәбибуллина«Беҙҙең

Үҙемтураһынд

а“Башҡортостанфлагы”,Ф.Рә химғолова“Беҙҙеңәсәй”,

“Беҙҙең фатир” (“Йәншишмә”

гәзитенән) **Кеше. Тән ағзалары. Шәхси**	**гигиена** *Кеше.Тәнағзалары.Шәхсигигиена*

А.Кандратова«Һөйләйбеҙ»,Әкиәт«Аҡыллытурғай».

Яңы йылменән!

Яңыйыл

Г.Юнысова“Ҡышбабай”Ф.Иҫәнғолов«Алдаҡыйондоҙҙар»,Ҡ.Даян«Шыршы»,З.Биишева«Ауырыуҙанҡотолдо»,

Беҙҙеңелка

А.Исмәғилева«Яуаҡарҙар...»,

М.Ғәли «Беҙҙеңелка».

Е.Кучеров«Ғинуар».

«Карнавал»(«Аманат»журналынан)

Аҙыҡ-түлек. Кейем-һалым.Өй.Магазин

Аҙыҡ-түлек.Кейем-һалым.

.Ғәлиева«Икмәк»,Ф.Туғыҙбаева«Яңыкүлдәк»,А.Ягафарова“Бал”

Магазин.Өй

Г.Абдулхаева “Икмәк үткән

юл”Р.Шәкүр«Эшһөйәрҙәр иле».

Т.Ғәниева“Бишбармаҡ”,

А.Гиталов“Икмәктураһында уйҙар”

8 Март – Ҡатын ҡыҙҙар көнө!

Ҡатын-

ҡыҙҙаркөн

*ө*Ф.Мөхәмәтйәнова“Әсәләр”.

М.Пляцковский“Елбелһен...”,Ф.Туғыҙбаева«Тыуғанкөн»,Ғ.Байбуринһүҙҙәре,Р.Сәлмәновмузыкаһы«Яратамминилемде»(йыр)

Минең әсәйем

Ә.Ихсан«Әсәрәхмәте»,З.Әхмәтйәнова«Нәбименәнәбей»,З.Ханнанова“Минбәхетле...”,Ф.Юл

дашбаева “Минеңөләсәйем”

Башҡортостан – минең тыуған

яғымТыуғанБашҡортостаныңдыбеләһеңме?

МинеңБашҡортостаным

С.Әлибаев «Тыуған ерем», “Башҡортостан” (“Аҡбуҙат” журналынан), М.Пришвин «Тәбиғәтте һаҡлаясаҡбыҙ»,Ф.Ғөбәйҙуллина «Башҡортостанфлагы»

Тәбиғәтменән бергә

М.Ситдикова“Республикакөнө”,Ф.Ғөбәйҙуллина“Республиканыңдәүләтсимволдары”,С.Йәнтүриндән«Ҡурай»,Р.Латыпова,Р.Камалова“СалауатЮлаев”,С.Юлаев«Уралым»,“Ағиҙелйылғаһы”(“КискеӨфө” гәзитенән).

Тыуғаняктыңтәбиғәте

Йылмиҙгелдәре

Йылмиҙгелдәре

И.Бураҡаев, М. Бураҡаева, М.Юлмөхәмәтов «Беҙ тәбиғәт менән бергә»,Х.Кәрим «Минең илемдә», Г.Скребицкийҙән «Көҙ -рәссам», К.Тәңреколов«Дүрткыҙ»,

К.Ушинскийҙан«Дүрттеләк»,Л.Шаһисолтанов«Көҙгөурманда»,Ф.Рәхимғолова«Ҡайҙанбелдең?»,С.Муллабаев «Хикмәтлеҡар».

Тәбиғәткүренештәре

М.Дилмөхәмәтов«Яҙ»,М.Дилмөхәмәтов«Сәскәменәнкүбәләк»,Л.Толстой«БабайһәмҺыуинәһе».Л.Шаһисолтанова“Көҙгөурманда”,С.Әлибаев“Матуркөн”

Яҙ етте

Яҙ

Ә.Ихсан«Яҙ»,

С. Муллабаев «Олатай»,

В.Осеева«Әбей»,Р.Ғарипов“Сыйырсыҡ”,

Ф.Ғөбәйҙуллина «Минеңдуҫымкомпьютер»,

С.Муллабаев«Яҙ».

Ҡоштар–беҙҙеңдуҫтарыбыҙ

Е.Кучеров«Ҡоштарҡасанҡайта?»,

Ф.Рәхимғолова«Еңеү көнө»,В.Исхаҡов«МиҙалһәмМалай»,С.Богомазов«Беҙгәтыныслыҡкәрәк»,К.Ушинский«Баҡсасыһәмуныңулдары»,Н.Надеждина «Яҙҙыңтәүге сәскәһе»,

А.Асадуллина“Өмәлә”

.**Йәйҙе каршылайбы**

ҙҺаумы,йәй!

С.Әлибаев«Һаумы,йәй!»,Ә.Чаныш.«Ҡоштоңғүмере–йырында»,“Ҡарғабутҡаһы”,“Һабантуй” (“Аҡбуҙат” журналынан”

Тыуғанер!

А.Игебаев«Тыуғанер».

Алмаштары,

“Лагерьиртәһе”(“Аманат”журналынан”)

Уҡыусыларҙыңбелемдәрентикшереү
Уҡыусыларҙыңбелемдәрентикшереүһәм үтелгәндәрҙеҡабатлау(2сәғәт)

Грамматикматериал

Фонетика.ОрфоэпияиГрафика

Өнһәмхәреф.Алфавит(ҡабатлау)Тартынҡыһә мһуҙынҡыөндәрҙеңсистемаһы.

Һуҙынҡы өндәрҙең дөрөҫ әйтелеше (ҡабатлау)Тартынҡыөндәрҙеңдөрөҫәйтелеше(ҡ абатлау)Ижек.Ижектөрҙәре (ҡабатлау)

Морфемика һәмһүҙьяһалыш

Тамырһәмаффикс.Һүҙҙеңтамыры.Тамырҙашһүҙҙәр

Лексикологияифразеология

Фразеологизмдар,уларҙыңмәғәнәһе.Ҡулланыуүҙенсәлектәре Бермәғәнәлеһәмкүпмәғәнәлеһүҙҙәр. Һүҙҙәрҙең тематиктөркөмө.Антонимдар. Синонимдар.Омонимдар

Морфология

Исем (ҡабатлау). Исемдәрҙең килеш менән үҙгәреше. Яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәрИсемдәрҙеңкилешменәнүҙгәреше

Сифат(ҡабатлау). Дөйөмграмматикмәғәнәһе,морфологикүҙенсәлектәреһәмсинтаксикфункцияһы

Ҡылым(ҡабатлау).Дөйөмграмматикмәғәнәһе,морфологикүҙенсәлектәреһәмсинтаксикфункцияһы

Алмаш(ҡабатлау).Заталмаштары.Эйәлекалмаштары.Күрһәтеүалмаштары.Һорауалмаштары.Билдәләүалмаштары. Билдәһеҙлекалмаштары.Юҡлыҡалмаштары.

Телмәрүҫтереү

И.Бураҡаевһ.б.«Башҡахалыҡтаршәжәрәяҙғанмы?».

«Сыбартауыҡ»(русхалыҡәкиәте),“Ҡышҡыуйындар”(сюжетлыкартина),В.Меос“З.Исмәғилевтыңтыуғаняҡтары. Сәрмән”,Р.Нурмөхәмәтов«Эштәнһуң»(картина).

6КЛАСС

Тематик блоктар.Мин һәмминеңдонъям

Беҙҙеңмәктәп

Беҙҙеңклассһәм минеңдуҫтарым

Т.Ғәниева«Беренсе сентябрь», «Намыҫлы бул» («Көс һәм рух тамырҙары» китабынан),Ф.Фәткуллина «Ҡояш»,“Сыйырсыҡ”(“Мәктәпкалендары”нан)

Көҙ күренештәре

С.Аксаков«Аҡҡош»,Г.Яҡупова“Октябрь”, Р.Низамов“Көҙкартинаһы”К.Кинйәбулатова«Көҙҙәреткәс»М.Горький

«Китаптыяратығыҙ!».

Дуҫлыкҡәҙерен бел!

Дуҫлыҡ

Р.Бикбаев«Дуҫлыҡауырсаҡтаһанала«, «Һеҙҙеҡунаҡҡасаҡырҙылар...(«Ҡыҙҙарғамеңкәңәш»китабынан).

Минеңдуҫтарым

Д.Фатихова«Кемдуҫ?»,А.Йәғәфәрова«Дуҫлыҡменәншаярмайҙар».Р.Ураҡси
на "Башҡортостан".
Рәтһандары

Башҡортостан–минеңтыуғаняғым

Башҡортостанеребуйлап

МинеңВатаным

А.Филиппов«Ватан»,
Ф.Мөхәмәтйәнов«Кешем–
илкүрке».Р.Бикбаев«Салаватбатырһәйкәле»,В.Дмитриев«Ҡайын».

МинеңБашкортостаным

Ә.Әхмәтова«Ҡайындарниңәаҡ»,З.Ураҡсин«Яраҡлашыу»,Г.Юнысова«Башкортостан–дуҫлыҡиле»,М.Карим«Ватаным
«.

Үҙтыуған яғығыҙҙыяратығыҙ!

С.Юлаев«Тыуғанилем»,Г.Молодцов«Башкирия»,
Ф.Туғыҙбаева«Кемуңған?»,М.Карим«Димбуйы»,В.Сухомлинский«Сөнкимин-кеше»,Ғ.Хөсәинов.«Оло яҙыусыһәм ғалим»,Ә.Әсәдуллина«Хушлашыу».

Тыуғаняктынтәбиғәте

Ҡышдауамитә

Ап-аҡ кыш

Ф.Мәксүтова«Ҡарбөртөктәре», И.Ф. Зиянчковскийҙан «Ҡышҡы тәбиғәт»,«Ҡоштар донъяһы» («Башҡортостан»газетаһынан),Г.Яҡупова«Уртаҡҡыш»,

Ҡаряуа

К.Шафиҡова«Ҡаряуа»,Х.Ғиляжев«Осакүктә»,Т.Сәғитов«Икмәк»,Ә.Би
кташев«Хыял»,
К.Чарушин«Ҡышетте»,И.Киньябулатов«Хәйерлеиртә,донъя!»,К.
Киньябулатова «Аҡ нур булып балҡыны». Н. Наджми «Ҡыш»,**Яҙ
килә,яҙ!**

Яраткан миҙгелем

Р.Янбулатова«Ҡоштарҡайта»,К.Кулиев«Бөтәтереклектеһаҡлағыҙ»,Г.Юнысова«Тәбиғәттешулайяраталармы?»,Р.Ҡужина-Латыпова«Күҙҙәрендәәсәй–донъя…», К.Кинйәбулатова «Ҡарғаларйыры»

Халыҡйолалары

Р.Солтангәрәева«Ҡарғабутҡаһы»,З.Биишева«Баҡсала»,

Ф.Рәхимғолова«Апрельйылмая»,Я.Колас«Яҙтураһындайыр»,Ә.Саяпова «Еңеүкөнө»,С.Әлибаев«Беҙһанайбыҙһандарҙы», Н.Виноградованан«Урмандайөрөүҡағиҙәләре»

Йәмлейәйкилә

Йәйҙеяратам!

Г.Фәйзи «Йәйҙе яратам», С.Хәжиев “Июнь”, Р.Әхмәҙиев «Июнь һәм май», Ш.Янбаев «Һабантуй»,Р.Ғабдрахманов. «Илтөкөрһә,күлбула»,Р.Ғамзатов«Әсә йыры»,»,М.Сиражи,«Йәй»,В.Ғөмәров“Тәбиғәтшифаханалары”.

Йәмлейәй

Г.Яҡупова“Июль”,Р.Ғабдрахманов“Илтөкөрһә,күлбула”,“Сәскәләрҙәнсәскәләргәҡунып..."("Мәктәпкалендары"нан),"Балан" ("Йәшлек" гәзитенән), А.Ферсман "Күҙәтергә өйрән", С.Йәһүҙин "Ҡурай”, С.Әлибай “Сал Урал”Й.Солтанов “Тыуғанеркәйем”.

Уҡыусыларҙыңбелемдәрентикшереүһәмүтелгәндәрҙеҡабатлау

Үтелгәнматериалдарҙыҡабатлау,контрольэшяҙҙырыу, алынғанбелемдәренкоррекциялаубуйынсаэштәрбашҡарыу.

Грамматикматериал

Морфология

Һан.Ябайһәмҡушма һандар.Һантөркөмсәләре:төпһандар, рәтһандары, йыйыуһандары, бүлемһәмсамаһандары, кәсерһандары.

Рәүеш.Рәүештәрҙеңдөйөмграмматикбилдәләре.Рәүештөркөмсәләре.Төпрәүеш. Сәбәп-маҡсатрәүеше.Ваҡытрәүеше. Урынрәүеше.Күләм-дәрәжәрәүештәре. Сағыштырыурәүештәре. Сәбәп-маҡсатрәүештәре.Рәүештәрҙеңсағыштырыуһәмартыҡлыҡдәрәжәләре.

Телмәрүҫтереү

О.Багаевская“Ҡунаҡтар(Тыуғанкөн”)(картина),В.Меос“Тауҙарҙатоман.Белоретрайоны”(картина),И.И.Шишикин «Карағай урманындағы иртә» (картина), Б.Домашников. «Май. Ҡайынлыҡ» (картина),А.Тюлькин “Өфө ҡалаһындағыШихандар”(картина).

7КЛАСС

Тематик блоктар.Мин һәмминеңдонъям

Мәктәп–белемшишмәһе

Минеңмәктәп

М.Карим«Уҡытыусыма»,

З.Биишева«Мәктәпкәтәүбарғанкөн»,Т.Дәүләтбирҙина«Миҙгелдәр»,

Мәктәпйылдары

К.Паустовский“Әсәтеле”,Ә.Әсәдуллина“Хушлашыу”,К.Ушинскийҙан“Көҙгөкөн”,Г.Пикунова“Музейҙар”

Спорт.Спорткәрәк-яраҡтары

Минспорт яратам

«Беҙҙең ғаилә - ярышта»(«Мәктәп календарынан»), И.Мифтахова “Һаулығығыҙҙы һаҡлағыҙ”, “Спорт түңәрәктәре” («Мәктәпкалендары»нан).

Спорт

Н.Идельбай«Беҙҙеңкатокта».Ф.Маҡсютов«Осоусы»,Р.Әйүпов«Миллиуйындар»,«Башҡортостанҡалаларындаспорт»(«Мәктәпкалендары»нан).

Минһәмбеҙҙеңғаилә

Минһәмминеңғаиләм

К.ШафиҡоваӘсәйкүҙҙәре”,“Әсәһүҙе”(“Башҡортхалыҡижады”нан), “Ҡошҡаәйләнгәнәбей»(Башҡортхалыҡәкиәте),Н.Сәлимов “Оҡшаштар”, Ҡ.Даян “Атай кәңәше”, С. Әлибаев “Матур көн”, “Етегән йондоҙ” (легенда), З.Воскресенская “Әсә!”, Ф.Рәхимғолова “Беҙҙеңәсәй”,Ш.Бикҡол”Атайменәнөләсәй”,Й.Солтанов“Кәнәферсәскәһе”.

Боронборонзаманда...

Башҡортхалыҡижады

«Ҡанҡәрҙәш»(Башҡортхалыҡәкиәте),А.Таһирова«Зәңгәртауҙариләндә»,Г.Цепулин“ҡыйыулыҡ,батырлыҡ...”,Ф.Туғыҙбаева. «Тайыштабанниңәөйөнәнсыҡмай?».

Берҙәмлек,дуҫлыҡ,тыныслыҡ

Берҙәмлек, дуҫлыҡ,тыныслыҡ

Ш.Бикҡол“Тыныслыҡкәрәк”,В.Баймырҙина“Дуҫлыҡ”,К.Кинйәбулатова“Дуҫтарымкүп”,Г.Юнысова“Умырзая”.

Минеңдуҫтарым

Р.Мөхәммәтов“ТауышһыҙТалип”,С.Әлибаев“Дуҫтарым”,С.Әлибаев“Ҡайынһыуы”,М.Ғафури “Болон”,Н.Мусин“Урман–байлыҡ”,А.Гессенбуйынса“Пушкинһәмкитаптар».

Башҡортостан–минеңтыуғаняғым

Башҡортостанбуйлапсәйәхәт

Башҡортостан–тыуғаняғым

М.Кәрим “Башҡортостан”, Башҡорт халыҡ йыры “Урал”,Р.Ғарипов «Урал йөрәге», Х. Назар «Урала имәне», Б.Рафиҡов“БеҙҙеңВатан”

Башҡортостандыңкүренеклеурындары

«Арҡаим»(«Йәншишмә»газетаһынан),Й.Солтанов«Уралым».

Тыуғаняктыңтәбиғәте

Көҙ-хеҙмәтһәмбайлыҡ миҙгеле

Алтынкөҙ

Д.Булгакова «Илһам донъяһы»,«Алтын башаҡтар» (башҡорт халыҡ әкиәте), «Көҙ уртаһы» (из «Мәктәп календарынан»), М.Белахова «Икмәк»,

Д.Булгакова“Илһам донъяһы”.

Көҙгөэштәр

Т.Йосопов«Икмәкеҫе»,А.Игебаев«Тыуғанерем»,Н.Мусин«Тәбиғәттеһаҡлағыҙ!»,«Балҡорто»(«Башҡортостан»гәзитенән),Ғ.Муртазин«Кемдөрөҫ?».

Йәмлейәй

З.Ҡотлогилдина«Йәй»,Б.Баимов«Ямғыряуа»,Н.Кутдусов«Ҡырмыҫҡалар»,С.А.Лавочкин«Самоеважное»,Б.Бикбай «Лагерьиртәһе».

Уҡыусыларҙыңбелемдәрентикшереүһәмүтелгәндәрҙеҡабатлау

Үтелгәнматериалдарҙыҡабатлау,контрольэшяҙҙырыу,алынғанбелемдәренкоррекциялаубуйынсаэштәрбашҡарыу.

Грамматикматериал

Морфология

Ярҙамсыһүҙтөркөмдәре

.Ярҙамсыһүҙтөркөмдәренәдөйөмхарактеристика.Үҙаллыһүҙтөркөмдәренәнярҙамсыһүҙтөркөмдәренең айырмалығы.Ярҙамсы һүҙ төркөмдәренең дөрөҫ яҙылышы. Ярҙамсы һүҙ төркөмдәренең функциялары. Ярҙамсы һүҙтөркөмдәренендөрөҫяҙылышы.

Бәйләүес. Бәйләүестәрҙең грамматикфункциялары. Теркәүестәрҙең бүленеше.Бәйләүестәрҙең дөрөҫяҙылышы

Теркәүес. Теркәүес тураһында төшөнсә. Һөйләмдең тиң киҫәктәре һәм ҡушма һөйләмдең өлөштәре араһында бәйләнеүсараһыбулараҡтеркәүес.Теркәүестәрҙеһөйләмдәрҙеһәмтекстөлөштәренбер-береһенәбәйләүсараһыбулараҡҡулланыу.Теркәүестәрҙендөрөҫяҙылышы.

Киҫәксә.Киҫәксәләрҙеңбүленеше.Киҫәксәләрҙеңдөрөҫяҙылышы.

Киҫәксәләрменәнһөйләмдәрҙәинтонацияүҙенсәлектәре.Киҫәксәләрҙеңдөрөҫяҙылышы.

Мөнәсәбәт һүҙҙәр.Мөнәсәбәтһүҙҙәрҙеңтелмәрҙәҡулланыуроле

Ымлыҡтар

.Ымлыҡтартартураһындатөшөнсә.Уларҙыңһөйләмдәгероле.Ымлыҡтарҙыңдөрөҫяҙылышы.Ымлыҡтарҙыинтонационһәмпунктуационбилдәләү.

Оҡшатыуһүҙҙәре.Оҡшатыуһүҙҙәрен,экспрессиянысағылдырыусараһыбулараҡ,һөйләүтелмәрендә,матурәҙәбиәттелендә ҡулланыувыраженияэкспрессии.Оҡшатыуһүҙҙәренинтонационһәмпунктуационайырыу

Телмәрүҫтереү

Т.Яблонская«Иртә»(картина),В.Меос“Ярҙамсы”(картина),Ф.Исмәғилев“Йылғабуйында”(картина),Ә.Арыҫланов

«Л.Н.ТолстойБашҡортостанда» (картина).

8КЛАСС

Тематик блоктар.Мин һәмминеңдонъям

Хеҙмәтебарҙың–хөрмәтебар

Хеҙмәте барҙың–хөрмәтебар

К.Кинйәбулатова “Ватаным тауыштары”, З.Биишева “Йәшәү – бәхет”,Л.Подкорытова,«Иғтибарлыбул!»Ю.Яковлев«Хеҙмәт»

Хеҙмәт–йәшәүнигеҙе

М.Ғафури«Гөлдәрбаҡсаһында»,А.Чанышева«Именлектәртеләйем!»,ДжонМарксТемплтон«Тормошҡаашмаҫтайэш юҡ»,

М.Шаган«Ситтелдеөйрәнеүселәргәкәңәштәр»,Т.Мөхәмәтҡолов«Ҡыйыулыҡ».

Беҙйондоҙҙарбулыпҡайтырбыҙ

Сәскәлеай

С.Әлибаев“Сәскәлеай”,“Һалдатторакиләсәктетотоп”(“Йәншишмә”гәзитенән),С.Ғәбиҙуллин“Ҡотлайыммин”,М. Харис“Хат.

Беҙйондоҙҙарбулыпҡайтырбыҙ

“СалауатЮлаев”(“Башҡортпоэзияһыантологияһы”нан),“Палдискиҙәмузей”(“Аманат”журналынан),“СалауатЮлаевҡаһәйкәл”(“Башҡортэнциклопедияһы”нан)

Башҡортостан–минеңтыуғаняғым

Өфө–Башҡортостандыңбашҡалаһы

Өфө –Башҡортостандың башҡалаһы

И.Гвоздикова“Калаларҙыңүҙбиографияһыбула”,Н.Нәжми“Тыуғанҡаламайыр”,М.Бураҡаева,И.Бураҡаев,М.Юлмөхәмәтов“БоронғоӨфө”(“Тормошһабаҡтары”дәреслегенән

Өфө,минһине яратам!

Т.Ғарипов «Өфө» ҡалаһы атамаһының килеп сығышы», К.Даян «Ҡыҙыл ҡала», «Өфө урамдары « («Аманат» журналынан),Ә.Шаммасов«Сәләмләү».

Башкортостан– минең тыуғанерем

Т.Нечаева“Скульпторҙыңбөйөкэше”,,“Карғабутҡаһы”(“Йәншишмә”гәзитенән),Н.Сладков“Селменәнтепрпе”,Ә.Таһирова “Ерҙеһаҡлайыҡ”,Ф.Исәнғолов“Йәйкөнө”,

АйУралым,Уралым…

Минеңтыуғаняғым

А.Игебаев “Башҡортостан – илгенәм”, Э.Фенинанан “Минең тыуған яғым, Н.Нәжми “башҡортостан”,Ә.Таһирова “Ерҙеһаҡлағыҙ!”, В.Исхаков “Талпан”, М.Карим “Ватан тураһындауйланыу” Р.Ниғмәтуллин “Башҡортостан”,Р.Йәнбәков“Мәңгебалҡы,Башҡортостан”.

Тыуғаняктыңтәбиғәте

Алтынкөҙетте

Алтынкөҙ

М.Сиражи “Йәндәрҙе балҡытыусы”, “Көҙ айҙары” (“Башҡортостан календары”нан), М.Ҡотлоғәләмов “Тәбиғәтҡомартҡылары”,“Торналаросопкиттеләр” (“КискеӨфө” гәзитенән)С.Муллабаев«Көҙгәурман».

Көҙгөурман

С.Муллабаев«Көҙгөтәбиғәт»“Тәбиғәтҡосағында”(“Ағиҙел”журналынан),Р.Шаммасов“Тыуғаняғым”,К.Бальмонт“Көҙ”.(Д.Юлтыйтәржемәһе),

Ап-аҡҡышетте

Ҡышайҙары

С.Хажиев“Ноябрь”,Ә.Вәхитова“Ҡарҙаряуа”,Д.Лихачев«Тормош»,Н.Нәжми“Ҡыш”,Б.Магадиев“Өсһыҙат”,Б.Головин“Аралашыу”.

Ҡышҡыурман

С.Әлибаев“Ҡышҡыурман”,В.Сухомлинскиҙән“Буран”,Е.Кучеров“Бураныла,тамсыһылабулыр”.,“кышлаусыҡоштар”(7-се кластың“Биология”дәреслегенән).Ябайһөйләм.Һөйләмдеңбашкиҫәктәре.Эйә менәнхәбәр

Йәмлеяҙ,һағындыҡһине!

Яҙетте

Г.Яҡупова “Өмөтлө яҙ, һағындыҡ һине!”, , И.Насыри “Яҙ килә”,З.Валитов“Мартбашы”,Е.Кучеров“Яҙғыһыуҙар”.

Еңеүкөнө

К.Кинйәбулатова«Йырлай-илайеңеүяуланыҡ»,«Тәүгекосмановт»(«Башкортостан»газетынан),Р.Ниғмәти«Ватан»,В.Сухомлинскиҙән“Геройҙарҡәбере”.

Уҡыусыларҙыңбелемдәрентикшереүһәмүтелгәндәрҙеҡабатлау

Үтелгәнматериалдарҙыҡабатлау,контрольэшяҙҙырыу,алынғанбелемдәренкоррекциялаубуйынсаэштәрбашҡарыу.

Грамматикматериал

Синтаксис.Һүҙбәйләнеш һәмһөйләм

Һүҙбәйләнеш

.Һүҙбәйләнештөрҙәре.Теҙмәбәйләнеш.Пунктуация.Тынышбилдәлрененфункцияһы.Эйәртеүлебәйләнештөрҙәре.Теҙмәһәмэйәртеүлебәйләнеш.

Һөйләм

.Һөйләм.Әйтелеүмаҡсатыбуйынсаһөйләмтөрҙәре.Һөйләмтөрҙәре.Ябайһәмҡушмаһөйләмдәр.Тулыһәмкәмһөйләмдәр.Ябайһөйләм.Һөйләмдеңбашкиҫәктәре.Эйәменәнхәбәр.

Пунктуация.Эйәменән хәбәрараһындаһыҙыҡ.

Телмәрүҫтереү

А.А.Кузнецов“Салауаттанһорауалыу”(картина).Р.Нурмөхәмәтов«Агиҙел.Төшмәле»(картина).В.Меос“Шығайҙағы

ҡайындар”(картина). В.Э.Меос“Ауылдаҡыш”(картина)

9КЛАСС

Минһәмминең донъям

Һаумы,мәктәп!

Мәктәпйылдары

А.Игебаев“Тоғродуҫым,йор юлдашым!”,М.Горький“Китаптыяратығыҙ”,М.Кәрим “Мәктәпкә барыу…” (“Оҙон-оҙаҡ”повесынанөҙөк),А.Ферсмандан“Ваҡыттанҡәҙерлерәкнәмә юҡ”,Ғ.Хөсәйенов“Бәхетнимә?” “Күбәләктәроса”(“Аманат”журналынан),М.Аҡмулла“Көҙ”

Алтынкөҙетте

Ғ.Хөсәйенов“Бәхетнимә?”,К.Ушинскиҙән“Көҙгөкөн”,Э.Ишберҙин“Аҡкош”,“Аҫылташтариле”,Тиңһәмтиңбулмағананыҡлаусылар

Халыҡижады–халыҡхазинаһы

Минеңшәжәрәм

Ә.Сөләймәнов«Халыҡижады», „Торнаныңкүҙйәше“(„КискеӨфө“гәзитенән),Ш.Шәкүрова,Ә.Сөләймәнов,„“Уралбатыр“эпосы,С.Галин«Шәжәрә»,А.Шамаев“Башҡортҡымыҙы”,Р.Янгужин“Шәжәрә”.

Башҡортхалыҡижады

Д.Магадеев«Ырыубүләге»,«ЙәмлеАғиҙелбуйҙары»(халыҡйыры),С.Агиш«Ҡунаҡашы»,М.Юхма«Аҡкоштарюлы»,Л.Арыҫланова“Өсәхирәт”.

Менгәнатым-уңҡанатым

Менгән атым-уңҡанатым

Н.Иҙелбай“Ел,ерәнем”,“Башҡортаты”(“Һаҡмар”гәзитенән),А.Куприндан“Аттар”,Н.Иҙелбай“Ел,ерәнем”,В.Архангельский“Йылғалар…”,А.Куприн“Аттар”,Ә.Әминев“Турат”,С. Агиштан“Турыҡай”,Х.Юлдашев “Ҡараюрға”.

Башҡортостан–минеңтыуғаняғым

Башкортостанмәҙәниәте

Башҡортостантеатрҙары

Ф.Фаткуллин«Өфөтеатрҙары»,Г.Галинаопера«СалауатЮлаев»,«Музейҙар»(«Мәктәпкалендарынан»),А.Абушахманов «А.Мөбәрәков»,поН.Гродзенский«Музыканынисектыңларғаөйрәнергә»,Ф.Латипова«Балҡы,«Нур!»,И.Кинйәбулатов«ФәйзиҒәсҡәров»,Г.Галина«ӘминЗөбаиров»,«Х.Кудашев»(«Башкортостан»газетаһынан).

Тыуғаняктыңтәбиғәте

Башҡортостантәбиғәте

Тыуған яктәбиғәте

Ғ.Хөсәйенов«Тыуғантөйәк»Р.Бикбаев«Уралыма»,Н.Мусин«Тормошйәме»,Т.Ғәниева«Олоялан»(русһәмбашҡорт

телендә),Р.Ғарипов“Кеше”.

Тыуғанер

Р.Әҙһәмова«Тыуғанилкәйем-ғәзизеркәйем»,Д.Буляков«Тыуғаняҡ»,Ф.Мөхәмәтйәнов«Кеше–илкүрке»,«Еребеҙҙеңйәшел бүләге»(изжурнала«Аманат»,М.Багаев«Башкортостан»,М.Багаев“Башҡортостан!,Р.Шәкүр “Тыуғанйорт”

Беҙкыштылаяратабыҙ

Ап-аҡ кыш

Р.Ғарипов“Тәүгеҡар”,Н.Исламғолова“Ҡышҡыбиҙәктәр”,Ш.Бабич“Кемөсөн?”,“Ҡышҡыюл”

Ҡышкыурман

Н.Мусин«Уралдаһалҡынҡыш»,“Ҡышҡыкөндә”(«Аманат»журналынан),В.Костров“Һаумы”,Р.Әхмәҙиев“Һалдаттар”,“Һыуыҡтейеү” (“Мәктәпкалендары”нан),Р.Шәкүр“Яңыйыл”,С.Әлибаев“Ҡышҡыурман”.

Яҙ килә

Яҙбүләге

А.Игебаев“Яҙбүләге”,Л.Фархшатова”Талбөрөһө”,Ғ.Дәүләтов“Яҙғыдонъя”,Б.Ишемғол“Яҙ”

Яҙғытәбиғәт

Р.Ишморатова«Март»,Г.Юнысова“Әсәйҙәрбитяҙҙаркеүек”,Ғ.Рамазанов“Әсәйыры”,“Апрель”(“Мәктә пкалендары”нан),А.Игебаев“Ағастарҙыяпраҡбиҙәй”,З.Ҡотлогилдина“Билдәһеҙһалдатҡәбере”,А.Мағазов“Ихтыярҙытәрбиәләргәкәрә к”,“Аҡҡайын”(“Йәншишмә”гәзитенән

Йәйгематурлыҡ

Йәйетте

Р.Ғарипов«Балабулыпбулмай,тикбаласаҡ...»,Т.Йосопов«Ҡыңғыраутауышы»,Г.Хөсәйенов«Ғәзиздәрҙән-ғәзизтупраҡ».

Йәйҙеяратам

Ғ.Фәйзи«Йәйҙеяратам”,“Йәй”(“Мәктәпкалендары”нан),Ф.Фаткуллина“Кояш”,Д.Мырҙаҡаева“Йәйҙеңхушлашыуайы”,А.Баһуманов“ Йәйуртаһы”,

Т.Васильев“Һабантуй”,Ғ.Хөсәйенов“Ер-беҙҙеңбайлығыбыҙ”,А.Баһуманов“Йәйуртаһы”.

Грамматикматериал

Синтаксис.

Һөйләмдеңэйәрсәнкиҫәктәре. Һөйләмдеңэйәрсәнкиҫәктәреһәмуларҙыңтөрҙәре.

Аныҡлаусы.Тиңһәмтиңбулмағананыҡлаусылар

Өҫтәлмәлек.Аныҡлаусыныңбертөрө.

Тултырыусы.Һөйләмдеңэйәрсән киҫәге.

Хәлдәр.Хәл төрҙәре(рәүеш,күләм-дәрәжә,ваҡыт,урын,шарт,сәбәп,маҡсат,кирехәлдәр)

Ябайһөйләм.Ябайһөйләмтөрҙәре.Икесоставлыһәмберсоставлыһөйләмдәр.Берсоставлыһәмикесоставлыһөйләмдәр. Берсоставлыһөйләмдәр.Уларҙыңграмматикбилдәләре.

Берсоставлыһөйләмтөрҙәре

.Берсоставлыһөйләмдәрҙеңикесоставлыһөйләмдәрҙәнграмматикайырмалыҡтары.Берсоставлыһөйләмтөрҙәре:билдәле эйәле һөйләм,билдәһеҙэйәле һөйләм,эйәһеҙһөйләм,атама һөйләм

Тулыһәмкәмһөйләмдәр.

Тиң киҫәкле һөйләмдәр. Тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре.Тиңкиҫәкле һөйләмдәр эргәһендәдөйөмләштереүсеһүҙҙәр.

Ҡушмаһөйләм.Ҡушмаһөйләмдеңмәғәнәүи,структур,интонационберҙәмлеге.

Пунктуация.Ҡушмаһөйләмдәрараһындатыныш билдәләре.Тиңкиҫәклеһөйләмдәрҙәтыныш билдәләре.

Телмәрүҫтереү

В.Меос “Ҡоштар китә” (картина), Р.Нурмөхәмәтов “Чехов Башҡортостанда”, Ф.Кащеев “Башҡорт ҡымыҙы”,У.Мөхәмәтшин“Ғаилә.Һабантуй”.

ТӨПДӨЙӨМБЕЛЕМБИРЕҮКИМӘЛЕНДӘ«БАШҠОРТОСТАНРЕСПУБЛИКАҺЫНЫҢ ДӘҮЛӘТ (БАШҠОРТТЕЛЕ)»УҠЫУПРЕДМЕТЫНҮҘЛӘШТЕРЕҮҘЕҢПЛАНЛАШТЫРҒАНҺӨҘӨМТӘЛӘРЕ

ШӘХСИҺӨҘӨМТӘЛӘР

«Башҡортостан Республикаһының Дәүләт (башҡорт) теле»нән төп дөйөм белем биреү өсөн өлгө программаның шәхсиһөҙөмтәләреуҡыусыларҙың позитив йүнәлеш ҡиммәттәр системаһына нигеҙләнеүгә әҙер булыуын күрһәтергә тейеш һәм унының нигеҙендә эшмәкәрлек тәжрибәһен киңәйтеү һәм тәрбиәүи эшмәкәрлектең төп йүнәлешпроцесын тормошҡа ашырыу, шул иҫәптәнтүбәндәге бүлектәрҙә:

гражданлыҡтәрбиәлә:

гражданлыҡ бурыстарын үтәргә әҙер булыуы һәм уның хоҡуҡтарын тормошҡа ашырыу, хоҡуҡтарын, иркен һәм башҡакешеләрҙеңхоҡуҡиҡыҙыҡһыныуҙарынхөрмәтитеү;

ғаилә,белембиреүойошма,урындағыберҙәмлек,тыуғаняҡ,илтормошондаактивҡатнашыу,шулиҫәптәнбашҡорттелендәяҙылған әҙәбиәҫәрҙәрҙәсағылдырылғанситуацияларменәнсағыштырмаса;

кеше тормошонда төрлө социаль институттарҙың ролен аңлау; төп хоҡуҡтар, иреклек һәм гражданиндың бурыстар, социальнормалар һәм полимәҙәни һәм күп конфессиональ йәмғиәттәге ҡағиҙәләр тураһында күҙҙаллау, шул иҫәптән башҡорт телендәяҙылғанәҙәбиәҫәрҙәрмиҫалынигеҙендә формалашылғандарына;

төрлөберҙәмэшмәкәрлеккәәҙербулыу, бер-берендеаңлауһәмбер-береңәярҙамитеүгәынтылыу;

мәктәп үҙидаралыҡта актив ҡатнашыу; гуманитар эшмәкәрлектә (ярҙамға мохтаж кешеләргә ярҙам итеү; волонтерлыҡ)ҡатнашыуғаәҙербулыу.

патриотиктәрбиәлә:

полимәҙәниһәмкүпконфессиональйәмғиәттәРәсәйгражданлыҡберҙәйлектебелеү,БашҡортостанРеспубликаһыныңдәүләттеле

булараҡбашҡорттелененҙроленанңлау;

башҡорттеленүҙләштереүгә,РәсәйФедерацияһынынтарихһәммәҙәниәтенә,үҙяғындыңмәҙәниәтенә,Рәсәйҙәйәшәүсехалыҡтарға ҡаратаихтирамһәмҡыҙыҡһыныуукүрһәтеү;

башҡорт теленә,үҙ республикаңдыңуңыштарына,Ватан– Рәсәй,фәнгә,мәҙәниәткә,яу батырлыҡтарына һәмхалыҡтыңхеҙмәтуңыштарынаҡаратамөһиммөнәсәбәт;

Рәсәйсимволдарына,дәүләтбайрамдарына,тәбиғәтһәмтарихимираçҡаһәмһәйкәлдәргә,тыуғаняҡтайәшәгәнтөрлөхалыҡтыңтрадициял арынаихтирам;

рухи-әхлаҡитәрбиәлә;

әхлаҡиҡиммәттәргәһәмрухиһайлауситуацияларындағынормаларғаориентирлашыу;

үҙтәртибеңде,шулиçәптәнтелмәрһәмэш-ҡылыҡтарыңды,шулиçәптәнрухиһәмхоҡуҡинормаларпозицияһынанбашҡакешеләрҙеңҡылыҡтарынһәмтәртибенбаһалауға әҙербулыу;

социальҡаршылыҡлыҡылыҡтарҙыҡабулитмәү;шәхсиһәмйәмғиәткиңлектәршарттарындашәхестеңиреклегеһәмяуаплылығы;

эстетиктәрбиәлә:

сәнғәттеңтөрлөтөрҙәрен, традицияларһәмүҙеңдеңһәмбашҡахалыҡтарҙыңижадынҡабулитеү;

сәнғәткәэмоциональтәьçиритеүҙеаңлау;аралашыуһәмүҙеңдекүрһәтеүсараһыбулараҡәҙәбимәҙәнилектеңмөһимлегенаңлау;аралашыуһәмүҙеңдекүрһәтеү сараһыбулараҡбашҡорттеленеңмөһимлегенаңлау;

физиктәрбиә,һаулыҡмәҙәниәтенформалаштырыуһәмэмоциональименлектә:

үҙтормош һәмуҡыутәжрибәһенәтаянып,йәшәүҡиммәттәренаңлау;үҙеңдең һаулығыңаһәмсәләмәттормошалыпбарыуға(сәләмәтаҙыҡ,гигиеникҡағиҙәләрҙеһаҡлау,эшһәмялрежимынтигеҙләү,физикактивлыҡ)күрһәтмәһәмяуаплымөнәсәбәт;насарҡылыҡтарҙың(спиртлыэсемлектәр,наркотиктарҡулланыу,тартыу)физикһәмпсихикһаулыҡҡазыянкилтереүсебашҡаформаларҙыңһөҙөмтәләренаңлау;хәүефһеҙлекҡағиҙәләрен,шулайуҡмәктәптәтелбуйынсабелембиреүпроцесындаинтернет-мөхитендә хәүефһеҙлек ҡағиҙәләрекүнекмәләренһаҡлау;

стресс ситуацияларға һәм социаль, үҙгәреүсе мәғлүмәти һәм тәбиғәт шарттарына, шул иçәптән үҙ тәжрибәңде аңлап һәмартабанғымаҡсатыңдытормошҡаашырыуға яраҡлашыуһәләтлеге;

тәнҡитләмәйүҙеңдеһәм башҡаларҙыҡабулитеү;

үҙеңдең эмоциональ хәл торошоңдо һәм башҡаларҙыңэмоциональ хәл торошон тоя белеү, шул иçәптән башҡорт телендәяҙылғанәҙәбиәçәрҙәр миçалынанигеҙләнеп,үҙеңдең хәл торошоңдо сағылдырыуөсөнтап килгәнтелсараларын ҡулланыу;

рефлексиякүнекмәләренеңформалашыуы,хаталаныуғаүҙхоҡуғыңдыһәмбашҡакешенеңшундайуҡхоҡуғынтаныу;

хеҙмәттәрбиәһендә:

технологикһәмсоциальйүнәлешлеғәмәлимәсьәләләрҙехәлитеүҙә(ғаилә,мәктәп,ҡала,өлкәсиктәрендә)активҡатнашыуғакүрһәтмә,ундаййүнәлешле эшмәкәрлектәрөнпланлаштырыу,инициироватьитеү һәләтлегеһәмүҙаллыэшләү;

төрлөтөрҙәге эш һәмһөнәрҙе практикөйрәнеүгә ҡыҙыҡһыныу,шулиçәптәнөйрәнелгәнпредметбелеменҡулланыунигеҙендә һәмфилолог,журналист,яҙыусыларҙыңэшмәкәрлегеменәнтанышыу;

хеҙмәткә һәм хеҙмәт эшмәкәрлеге һөҙөмтәләренә ихтирам; шәхси һәм йәмғиәт ҡыҙыҡһыныуын һәмихтыяждарын иҫәпкәалып, белем биреүҙеңтроекторияһын төҙөү һәмтормош пландарын аңлы рәүештә һайлау; киләсәккә үҙ пландарыңды һөйләйбелеү;

экологиктәрбиәлә:

тирә-яҡ мөхит өлкәһендәге мәсьәләләрҙе хәл иткәндә тәбиғи һәм социаль ғилем өлкәһендәге белемде ҡулланыуға йүнәлеш,ҡылыҡтарыңдыпланлаштырыуһәмтирә-яҡмөхиткә зыянитеүсе һөҙөмтәләрҙеңбулыуихтималлығынбаһалау;

экологикпроблемағаҡаратауҙ ҡарашыңдытеүәлһәм эҙмә-эҙлеклесағылдырабелеү;

экологикмәҙәниәткимәленкүтәреү,глобальхарактерҙағыэкологикпроблеманыһәмуныхәлитеүюлдарынтаныу;

тирә-яҡмөхиткәзыянкилтереүсеҡылыҡтарҙыҡабулитмәү,шулиҫәптәнэкологикпроблеманыкүтәргәнәҙәбиәсәрҙәрменәнтанышыуҙа формалашҡандарын;

тәбиғәткәзыянитеүсеэшмәкәрлектеҡабулитмәү;

тәбиғәт, технологик һәм социаль мөхит менән бәйләнешшарттарында гражданин һәм ҡулланыусы булараҡ үҙеңдеңролеңде таныу;

экологикйүнәлешлепрактикэшмәкәрлектәҡатнашыуғаәҙерлек;

ғилмибелемалыуҡиммәттәрендә:

кешеүсешенең,телүсешенеңтөпҡануниәттәре,кеше,тәбиғәтһәмйәмғиәт,тәбиғәтһәмсоциальмөхитменәнкешенеңүҙ-арабәйләнеше тураһындағилмикүҙалауҙыңзамансасистемаһыэшмәкәрлегенәйүнәлеш;

телһәмуҡыумәҙәниәте, донъяныташыпбелеүсараһыбулараҡуҡыукүнекмәләренүҙләштереү;

мәктәптә тел буйынса белем биреү үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып, тикшеренеү эшмәкәрлегенең төп күнекмәләрен үҙләштереү;тәжрибә,күҙәтеү;

ҡылыҡтарҙыҡабулитеүгәкүрһәтмәһәмшәхсән,коллективименлегенәөлгәшеүюлдарынкамиллаштырыуғаынтылыу;

Социальһәмтәбиғәтмөхитендәгеүҙгәрешшарттарында*уҡыусыларҙыңяраҡлашыуын*тәьминитеүсешәхсәнһөҙөмтәләр:

уҡыусыларҙың төркөмдә һәм профессиональ эшмәкәрлек буйынса формалашҡансоциаль тормош берлегеформаларын,шулайуҡбашҡамәҙәнимөхиттәгекешеләр,ғаилә,төркөмменәнсоциальбәйләнештәбулғансоциальтәжрибәне,төпсоциальролде,норма һәмйәмғиәттәртипҡағиҙәләренүҙләштереү;

уҡыусыларҙыңбилдәһеҙлелекшарттарындаүҙ-аракилешепэшитеү,тәжрибәалыуғаһәмбашҡалырҙыңбелемдәренүҙләштереүгә әҙербулыу һәләтлелеге;

билдәһеҙлелек шарттарында эшләү һәләте, практик эшмәкәрлек аша үҙеңдең компетентлыҡ кимәлен күтәреү, шул иҫәбтәнбашҡакешеләрҙәнуҡырғаөйрәнеү,берҙәмэшмәкәрлектәбашҡаларҙыңтәжрибәһенәнсығып,яңыбелем,күнекмәһәмкомпетенцияалыуһәләтлелеге;

образдарҙыасыуһәмбәйләүкүнекмәһе,яңыбелемдеформалаштырыуһәләте,объектһәмкүренештураһындаидея,аңлатма,гипотезаныформалаштырыуһәләте,шулиҫәптәнэлекбилдәлебулмағандарын,үҙбелемһәмкомпетенцияңдыңетешмәүенаңлау,үҙ

үҫешеңдепланлаштырыу;

ныҡлы үҫеш концепцияһы өлкәһендә төп аңлатма, термин һәм күҙ алдына килтереүҙәргә таянып эш итә белеү, тәбиғәт,йәмғиәт һәм иҡтисадтың бер-береһенә бәйләнешен анализлау һәм асыу, тирә-яҡ мөхиткә йоғонтоһон иҫәпкә алып, үҙ эшеңдебаһалау,маҡсатҡа өлгәшеүһәмҡаршылыҡтарҙы,мөмкинбулғанглобальэҙемтәһененеңепсығыу;

стресс ситуацияларҙы аңлау һәләте, тормош, телмәр һәм уҡыу тәжрибәһенә таянып, булған үҙгәрештәрҙе һәм һөҙөмтәнебаһалау; контрмерталап иткән саҡырыу булараҡ, стресс ситуацияны ҡабул итеү; стресс ситуацияһын баһалау, ҡабул ителәсә ҡарарһәмэшмәкәрлеккәтөҙәтмәләриндереү;аҙартҡылыҡһәмһөҙөмтәнеформалаштырыуһәмбаһалау,тәжрибәнебулдырыу,килептыуғанситуацияныңыңғайяҡтарынтаба белеү; уңышгарантияһыбулмағаносраҡтаэшитергә әҙербулыу.

МЕТАПРЕДМЕТҺӨҘӨМТӘЛӘР

универсальуҡыу**танып-белеүхәрәкәттәрен** үҙләштереү

Төплогик хәрәкәт:

телберәмектәрен, телкүренештәренһәм процестарҙыңмөһимбилдәләренхарактерлауһәмасыу;

телберәмеге(күренеш)классификацияһыныңтөпбилдәһен,дөйөмләштереүһәмсағыштырыуөсөннигеҙҙе,үткәреләсәканализдыңкритерияларынбилдәләү;телберәмектәрененәһәмиәтле билдәләренклассификациялау;

ҡуйылғанкәрәклеуҡыумәсьәләһен хәлитеүөсөн мәғлүмәттеңетмәүен асыҡлау;

тел процестарынөйрәнеүҙә сәбәп-тикшеренеү бәйләнештәрҙе асыҡлау; дедуктивһәминдуктиваналогия буйынса һөҙөмтәкулланыпһығымта эшләү,бер-береһенә бәйләнешбуйынса гипотезаформалаштырыу;

төрлөтөрҙәгетекстар,төрлөтелберәмектәременәнэшләүбарышында,хәлитеүварианттарынсағыштырыпһәмүҙаллыбилдәләгәнкритерийҙарҙыиҫәпкә алып,ҡулайлыварианттыһайлап,уҡыумәсьәләһененеңсиселешенүҙаллыһайлау.

Төптикшеренеүэшмәкәрлеге:

телбелемендәһорауҙыбелемалыуҙыңтикшеренеүинструментыбулараҡҡулланыу;

ысынбарлыҡһәмтеләгәнхәлторошситуацияһыараһындатапкилмәгәнлектетеркәүсеһорауҙыформалаштырыу,эҙләнәторғанһәм ысынбарлыҡтыүҙаллыбилдәләү;

үҙфекерейөрөтөүеңдеһәмбашҡаларҙыңфекерененңдөрөҫлөгөтураһындагипотезаформалаштырыу,үҙгипотезаңдыһәмфекереңде аргументлау;

эшмәкәрлектеңалгоритмынтөҙөүһәмуныуҡыумәсьәләһенсисеүҙәҡулланыу;

телберәмектәренең,процестарҙың,сәбәп-тикшеренеүбәйләнештәрҙеңһәмобъектарҙыңбер-береһенәнбойондороҡло булыуүҙенсәлектәренбилдәләүбуйынса үҙаллытөҙөлгәнпланбуйынсаҙурбулмағантикшеренеүүткәреү;

лингвистиктикшеренеү(эксперимент)барышындаалынғанмәғлүмәттеңысынбарлыҡҡатапкилеүенһәмҡулланылышлыбулыуынтикшереү;

алыпбарылғанкүҙәтеү,тикшеренеүһөҙөмтәләребуйынсадөйөмләштереүһәмһығымтаныүҙаллыформалаштырыу;алынғандөйөмләштереүһәмһығымтаныңысынбарлыҡҡа тапкилеүенбаһалауинструменттарыменәнҡулланыу;

оҡшашһәмҡулайлыситуацияларҙамөмкинбулғанартабанғыүҫешпроцесын,ваҡиғаларһәмуларҙыңһөҙөмтәләрен

прогнозлау,шулайуҡяңышарттарһәмконтекстарҙа уларҙыңүҫешетураһындафаразитеү.

Мәғлүмәтменәнэшләү:

тәҡдимителгәнуҡыумәсьәләһенһәмбирелгәнкритерийҙарҙыиҫәпкәалып,мәғлүмәттеэҙләүҙәһәмһайлауҙатөрләметод,инструметтарҙы ҡулланыу;

текст, таблица һәм схемала бирелгән мәғлүмәтте һайлау, анализлау,интерпретациялау, дөйөмләштереү һәмсистемалаштырыу;

текстағымәғлүмәттеңдөрөҫлөгөһәмҡулланылышыкүҙлегенәнбаһалауөсөнтөрлөтөрҙәгеаралашыуһәмуҡыуҙыҡулланыуһәмуҡыумәсьәләһенхәлитеүмаҡсатынанкәрәклемәғлүмәтте үҙләштереү;

ҡуйылғанмаҡсаттарҙыиҫәпкәалып,мәғлүмәттеалыу,дөйөмләштереүһәмсистемалаштырыуөсөнмәғәнәлеуҡыуҙыҡулланыу;

төрлө мәғлүмәти сығанаҡтарҙа тап килгән аргументтарҙы (раҫлаусы йә кире ҡағыусы бер үк идеяны, версияны)

табыу;мәғлүмәтте(текст,презентация,таблица,схема)тәҡдимитеүҙеңҡулайлыформаһынүҙаллыһайлауһәмхәл ителәсәк мәсьәлән

еауырбулмағандиаграмма,графикаһәм,коммуникативкүрһәтмәбәйләнешендәунынңкомбинацияларыниллюстрациялау;уҡытыусытара

фынантәҡдимителгәнйәүҙаллыаныҡитепәйтелгәнкритерияларбуйынсамәғлүмәттеңышаныслылығын баһалау;

мәғлүмәттеэффектлы

иҫтәҡалдырыуһәмсистемалаштырыу.Универсаль уҡыу

коммуникатив хәрәкәттәрен үҙләштереү***Аралашыу:***

фекерҙеҡабулитеүһәманыҡитепәйтеү,аралашыуҙыңшартһәммаҡсатынаярашлыэмоцияңдыбелдереү;диалогһәмдискуссияларҙа,телдәнмонологиктелмәрҙәһәмяҙматекстарҙа үҙеңде(үҙеңдеңҡарашыңды)белдереү;

вербаль булмағанаралашыусараларын таныу, социальтамғаларҙыңмәғәнәһен аңлау;

конфликтситуацияларҙыңтәүшарттарынбелеүһәмтаныуһәмконфликтыйомшартыу, һөйләшеүалыпбарыу;

башҡаларҙыңниәттәренаңлау,әңгәмәләшеүсеңәихтирамкүрһәтеүһәмкорректлыформалаүҙеңдеңкилешмәүеңдеаныҡитеп әйтеү;

диалог/дискуссиябарышындамәсьәләләрҙехәлитеүмаҡсатынанһәмаралашыуҙыңыңғайхәлитеүенҡеүәтләп, тема буйынса һораубиреүһәмүҙидеяларыңдыәйтеү;

диалогта ҡатнашыусыларҙың фекерен фекереңменән сағыштырыу, позицияларҙың айырмалы һәм оҡшаш яҡтарын

табыу;үткәрелгән тел анализы, эшләнелгән лингвистик эксперимент, эҙләнеү, проект һөҙөмтәләрен халыҡ алдында тәҡдим

итеү;презентацияныңмаҡсатынһәмаудиторияныңүҙенсәлегениҫәпкәалып,сығышформатынүҙаллыһайлауһәмкүргәҙмә материалдыҡулланып,уғаярашлытелдән һәмяҙматексттөҙөү.

Берҙәмэшмәкәрлек:

тәғәйенпроблеманыхәлитеүҙәкомандалаһәмшәхсәнэштеңөҫтөнлөгөнаңлауһәмҡулланыу,ҡуйылғанмәсьәләләрҙехәлитеүҙә төркөммәнәнэшләүформаһынҡулланыуҙыңкәрәклегеннигеҙләү;

берҙәм эшмәкәрлектең маҡсатын ҡабул итеү, уға өлгәшеү өсөн коллектив менән планлаштырыу һәм хәрәкәтте башҡарыу:ролдәрҙе бүлеп биреү, килешеү, процесты һәм бергә эшләүҙең һөҙөмтәһен тикшереү; бер-нисә кешенең фекерен дөйөмләштерәбелеү,етәкселек итергә әҙерлектекүрһәтеү,ҡушҡанэштебашҡарыу,бойһоноу;

берҙәм эшмәкәрлекте ойоштороуҙы планлаштырыу, үҙеңдең роленде (берҙәм эшмәкәрлектә ҡатнашыусыларҙың барыһыныңдаөҫтөнлөктәрен һәм мөмкинлектәрен иҫәпкә алып) билдәләү, команда ағзалары араһында мәсьәләләрҙе бүлеп биреү, төркөмформаһындағыэштә(фекералышыу,"мейе штурмы"һәмбашҡалар)ҡатнашыу;

үҙеңәбүленгәнэштебашҡарыу,үҙэшеңдеңйүнәлешебуйынсасифатлыһөҙөмтәгәөлгәшеүһәмкомандалағыбашҡаағзаларҙыңэштәре менәнүҙэшеңдетиңләү;

дөйөмһуңғыһөҙөмтәгәһалғанөлөшөңдөңсифатынэшмәкәрлектәкатнашыусыларҙыңүҙаллыаныҡитепбилдәләгәнкритерийҙар буйынса баһалау; баштағы мәсьәләнең һөҙөмтәләре һәм һуңғы һөҙөмтәгә өлгәшеү өсөн командалағы һәр ағзаныңөлөшөнсағыштырыуһәмтөркөмалдындаотчеттәҡдимитергәәҙерлектекүрһәтеү.

Универсаль уҡыу**регулятивэшмәкәрлекте**үҙләштереү

Үҙойоштороу:

уҡыумәсьәләһеһәм тормошситуацияларын хәлитеүөсөнпроблемаларҙыасыу;

хәлитеүҙеҡабулитеүҙәтөрлөйүнәлештәрҙе(шәхсән,төркөмдәхәлитеүҙә)алабелеү;

мәсьәләнесисеүҙә(йәуныңөлөшөн)үҙаллыалгоритмтөҙөү,булға нресурстарҙыһәмүҙмөмкинлектәреңдеиҫәпкәалып,уҡыумәсьәләһенсисеүҙеңысулынһайлау,хәлитеүҙеңмөмкинбулғанварианттарынаргументлау;

үҙаллы эшмәкәрлекпланынтөҙөү,унытормошҡаашырыуҙакәрәклетөҙәтмәләриндереү;хәлитеүҙеһайлапалыуһәмяуаплылыҡтыүҙөҫтөңәалыу.

Үҙбаһалау:

үҙконтролдең(шулиҫәптәнтелмәр),үҙмотивацияһәмрефлексияныңтөрлөысулдарынаэйәбулыу;уҡыуситуацияһына адекватбаһабиреүһәмуныүҙгәртеү буйынсаплантәҡдимитеү;

уҡыумәсьәләһен хәлитеүҙәбуласаҡ ауырлыҡтарҙы күҙаллауһәмуны үҙгәртелгәносраҡтахәлитеүҙекөйләү;

эшмәкәрлек һөҙөмтәләренә өлгәшеүҙең (өлгәшмәүҙең) сәбәбен аңлатыу; коммуникатив уңышһыҙлыҡтарҙың сәбәбен аңлауһәм униҫкәртәбелеү,үҙләштерелгәнтелмәртәжрибәһенәбаһабиреү,маҡсатһәмаралашы ушарттарыниҫәпкәалып,үҙтелмәреңдекорректировкалау;маҡсатһәмаралашыушарттарыһөҙөмтәһененеңтапкилеүенбаһалау.

Эмоциональинтеллект:

үҙ эмоцияңһәм башҡаларҙыңэмоцияһыменәнидараитеүһәләтен үҫтереү;

эмоцияның сәбәптәрен асыу һәм анализлау; телмәр ситуацияһын анализлауҙа башҡа кешенең дәлил һәм ниәттәрен аңлау; үҙэмоцияларыңдысағылдырыуҙыңысулдарынкөйләү.

Үҙеңдеһәмбашҡаларҙыҡабул итеү:
башҡакешененеңһәмүҙфекереңәаңлыҡарау;үҙеңдеңһәмбашҡаларҙыңхаталаныуғахоҡуғынтаныу;үҙеңде һәмбашҡаларҙытәнҡитләмәйҡабулитеү,асыҡлыҡкүрһәтеү;

тирә-яҡтағыбөтәнәмәнеконтролдәтотопбулмауҙыаңлау.

ПРЕДМЕТ
ҺӨҘӨМТӘЛӘРЕ:5КЛАСС

Уҡыуйылы аҙағына5классуҡыусыларыэйәбулыуҡүнекмәләре:

– төрлө төрҙәгедиалогалып барыу;

– уҡылған текстыңтөпйөкмәткеһенһөйләү(күләме—10–12фраза);

– башҡарылғанпроект эшенеңһөҙөмтәләренҡыҫҡасаеткереү (күләме—10–12фраза);

– айырым танышбулмағанһүҙҙәрҙеүҙэсенәалғанауырбулмағантекстарҙыңтөп йөкмәткеһен(уҡыуөсөнтекстыңкүләме—150–250һүҙ)аңлауһәмүҙалдыңауҡыу;

– байрамменәнҡотлап,ҙурбулмағанҡотлауҙаряҙыу,үҙеңтураһындатөпмәғлүмәтеткереп,анкетаһәмформулярҙартултырыу,телмәр этикетынһаҡлап,шәхсихарактерҙаэлектронхәбәр яҙыу,(хәбәрҙәрҙеңкүләме—60 һүҙгә тиклем);

– бирелгәнтемаһәмуҡылғантекстыңйөкмәткеһебуйынсаһөйләйбелеү(һөйләү);

– һүҙлекһүҙҙәрҙебелеү, уларҙытелмәрҙәҡулланаалыу(һүҙбәйләнештәр, һөйләмдәр,бәләкәйтекстартөҙөү);

– фонетиккүнекмәләрҙеүҙләштереү:ишетелгәндәрҙеайырыу,хатаһыҙ,ритмик-интонационүҙенсәлектәренһаҡлап,телматериалында төҙөлгән, уҡыу ҡағиҙәләрен һаҡлап, тейешле интонация менән, тексты аңлауыңды күрһәтеп, һүҙҙәрҙе дөрөҫ баҫымменәнәйтеү, 90һүҙгәтиклемҙурбулмағантекстарҙы ҡысҡырыптасуириуҡыу;төп уҡыуҡағиҙәләренәяраҡлыяңыһүҙҙәрҙеуҡыу;

– телдән һәм яҙма телмәрҙең, диалог менән монологтың, айырмалыҡтарын характерлау, практик-йүнәлешле уҡыу мәсьәләһенһәмкөндәлек тормоштателмәрэшмәкәрлегетөрҙәреүҙенсәлектәреницәпкә алыу;

– аудированиеныңтөрлөтөрҙәренүҙләштереү,төрлөфункциональ-мәғәнәүитөрҙәгематурәҙәбиәттекстарынуҡыу;

– төрлөтөрҙәгеуҡыуҙыүҙләштереү:ҡарау,танышыу, өйрәнеү,эҙләнеү;

– орфоэпикһәмакцентологикнормаварианттарынайырыу:һүҙҙәрҙеңорфоэпикәйтелешенварианттарын(өйрәнелгәнкимәлдә)иҫәп кәалыпҡулланыу;

– типик телмәр хаталарын айырыу: һөйләү телмәрендә телмәр хаталарын табыу һәм төҙәтеү; грамматик норма менән бәйлеграмматикхаталарҙытаныу;телдәнһәмяҙыутелмәрендәграмматик хаталарҙытабыуһәмтөҙәтеү;

– официальһәмофициальбулмағанмөрәжәғәтитеүҙәэтикетформаларынһаҡлау;

– аңлатмалы, орфоэпик һүҙлектәр, синонидар, антонимдар һүҙлеге, грамматик һүҙлектәр, белешмәләр ҡулланыу, шул иҫәптәнмультимедийныйҙарҙыҡулланыу;пунктуациянанорфографик һүҙлектәр һәмбелешмәләрҡулланыу;

– өндәрҙехарактерлау:өнменәнхәрефараһындағыайырмалыҡтарҙыаңлау, өнсистемаһынхарактерлау(ҡабатлау);

– һүҙгәфонетиканализүткәреү;

– һүҙҙәрҙеәйтелештәһәмяҙылыштафонетика,графикаһәморфоэпиябуйынсабелемдәрҙеҡулланыу;

– өйрәнелгәнорфограммаларҙытаныу;

– дөрөҫяҙыупрактикаһындаорфограммабуйынсабелемдәрҙеҡулланыу(шулайуҡь(нәҙекайырыубилдәһе)һәмъ(ҡатылыҡайырыуб илдәһе)буйынсабелемдәрҙеҡулланыу);
– төрлөысулдарменән(тамырҙашһүҙҙәрһайлау,синоним,антоним һүҙҙәртабыу;контекстбуйынсаһүҙҙеңмәғәнәһентабыу,аңлатмалыһүҙлек ярҙамында)һүҙҙеңлексик мәғәнәһенаңлатыу;
– бермәғәнәлеһәмкүпмәғәнәлеһүҙҙәрҙетабыу,тураһәмкүсмәмәғәнәлеһүҙҙәрҙеайырыу;
– һүҙҙәргәлексиканализүткәреү(үтелгәндәркимәлендә).Лексикһүҙлектәр(аңлатмал ыһүҙлек,синоним,антоним,омонимдар)һүҙлектәременәнҡулланабелеү;
– һүҙҙеңлексик-грамматикразрядыбулараҡһүҙтөркөмдәре,һүҙҙеңграмматикмәғәнәһе,уҡыумәсьләһенпрактик-йүнәлешлехәлитеүҙәбашҡорттелендәгеһүҙсистемаһытураһында белемдәрҙеҡулланыу;
– исем,сифат,ҡылымдарҙа(өйрәнелгәнкимәлдә)баҫымдарҙыайырыу;исем,сифат,ҡылымдарҙа(өйрәнелгәнкимәлдә)айырымграм матик нормаларҙабаҫымдарҙыңнормаларынһаҡлау;
– синонимдар,антонимдар,омонимдар(өйрәнелгәнкимәлдә)ҡулланыунормаларынһаҡлау;һүҙҙәрҙеуларҙыңмәғәнәһеһәмлексикя раҡлашыуҡағиҙәләренәяраҡлыҡулланыу;
– текстафразеологизмдарҙытаныу,уларҙыңмәғәнәләренбилдәләйбелеү;фразеологизмдарҙыңҡулланыуситуацияһынхарактерлау ;
– исем,сифат,ҡылымһәм алмаштарҙыөйрәнелгәнорфограммалар менәндөрөҫяҙыунормаларынҡулланыу;
– исемдәрҙендөйөмграмматикмәғәнә,морфологикбилдәләренһәмсинтаксикфункцияһынбилдәләү;телмәрҙәуныңроленаңлатыу;
– исемдәрҙеңлексик-грамматикразрядтарынбилдәләү;
– яңғыҙлыҡисемдәрҙе,ҡыҫҡартылғанисемдәрҙедөрөҫяҙыунормаларынҡулланыу;
– дөйөмграмматикмәғәнә,морфологикбилдәләрҙеһәмсифаттыңсинтаксикфункцияһынбилдәләү;телмәрҙәуныңроленаңлатыу;
– өйрәнелгәнорфограммалар менән сифаттарҙыдөрөҫяҙыунормаларынҡулланыу;
– ҡылымдарҙың дөйөм грамматик мәғәнә, морфологик билдәләре һәмсинтаксик функцияларын аңлатыу;ҡылымдарҙыңһүҙбәйләнештәрҙә һәмһөйләмдәрҙә роленаңлатыу;шулайуҡтелмәрҙә;
– алмаштарҙы таныу; уларҙың төркөмсәләрен (зат алмаштары, күрһәтеү алмаштары, һорау алмаштары, билдәләү алмаштары,билдәһеҙлек алмаштары, юҡлыҡ алмаштары, эйәлек алмаштары) айырыу; төп грамматик мәғәнәһен билдәләү; алмаштарҙы үҙгәртәбелеү;уларҙыүҙгәртеү үҙенсәлектәрен,синтаксик функцияһын,телмәрҙәге ролենхарактерлау;
– башҡорт телмәр этикеты талаптарына яраҡлы алмаштарҙы, шул иҫәптән алдағы тексттың мәғәнәһенә яраҡлы (ике төрлөмәғәнәлекте,яңылышлыҡтыбулдырмауөсөн) 3-сө заттағы алмаштыдөрөҫҡулланыу;алмаштарҙыдөрөҫяҙыунормаларынһаҡлау;
– пуктуацион күнекмәләрҙе үҙләштереү: һөйләм аҙағында нөктә, һорау һәм өндәү билдәләрен, һанап киткәндә, мөрәжәғәтиткәндә өтөрҙөҡулланыу,шәхсихарактерҙағыэлектронхәбәрҙепунктуационяҡтандөрөҫ яҙыу;

– башҡорттелендәадресыңды,исем-фамилияларын(үҙеңдең,туғандарыңдын,дуҫтарыңдың,класташтарыңдың)дөрөҫяҙыу;
– башҡорттелендәгематериалдарҙы,ИКТҡулланып,ауыр булмағануҡыу-уҡытыупроекттарҙаҡатнашыу;
– төрлөтөрҙәгелексикһүҙлектәр(аңлатмалы,синоним,антоним,фразеологизм)ҡулланыу;
– ситтелдәгеһүҙлектәр,белешмәләр,шулиҫәптәнэлектронформаламәғлүмәти-белешмәсистемаларҙыҡулланыу.

6КЛАСС

Уҡыуйылығыаҙағынабклассуҡыусыларыэйәбулыуҡүнекмәләре:

– төрлөтөрҙәгедиалогалыпбарыу(һәрбер аралашыусының12-гәтиклем реплика)

– төрлөтөрҙәгемонологикуй-фекеребулдырыу(һүрәтләү,шулиҫәптәнхарактеристика,хәбәритеү) (монологиксығыштыңкүләме—12–15фраза);

– уҡылған текстыңтөпйөкмәткеһен һөйләү (күләме— 12–15фраза);

– башҡарылған проект эшенең һөҙөмтәләрен ҡыҫҡаса еткереү (күләме — 12–15 фраза); уҡылған тексты ҡабул итеү һәмҡуйылғанкоммуникатиубурыстарғаярашлытанышбулмағанһүҙҙәрүҙәсенәалғанауырбулмағантекстарҙыаңлау:төпйөкмәткеһенаңлап,һоралғанмәғлүмәттеаңлап(тексты тыңлауөсөн—1,5минутҡа тиклем);

– айырымтанышбулмағанһүҙҙәрҙеүҙәсенәалғанауырбулмағантекстарҙыңтөпйөкмәткеһен (уҡыуөсөнтекстыңкүләме — 170–310һүҙ) аңлауһәмүҙ алдыңауҡыу;

– телмәрэтикетынормаларынаяраҡлыанкеталарһәмформулярҙартултырыу;телмәрэтикетынһаҡлап,шәхсихарактерҙағыэлектронхәбәрҙәряҙыу;өлгөгә,план,төпһүҙ,һүрәттәргә нигеҙләнеп,ҙурбулмағаняҙмабулдырыу;

– план, яҙмахәбәртөҙөү,проектэшмәкәрлектеңһөҙөмтәһенҡыҫҡасаәйтепбиреү;

– текстбуйынсаһүҙҙеңмәғәнәһенбилдәләүйәһүҙлек,Интернетһәмбашҡаларярҙамындадөрөҫләү;

– грамоталы яҙыу нигеҙҙәрен үҙләштереү: төп орфографик һәм пуктуацион күнекмәләр(өйрәнелгән курс күләмендә), үҙ һәмтәҡдимителгәнтекстыяҙғандаорфографикҡағиҙәләр һәмтынышбилдәләре ҡағиҙәләрендөрөҫҡулланыу;

– башҡорттелендәтелдән һәмяҙмателмәрҙеаңлау;

– орфографик күнекмәләрҙе үҙләштереү: өйрәнелгән һүҙҙәрҙе дөрөҫ яҙыу; пунктуацион күнекмәләрҙе үҙләштереү; һөйләмаҙағында нөктә, һорау һәм өндәү билдәләрен ҡулланыу; һанап киткәндә, өндәш һүҙҙәрҙә өтөрҙәр ҡулланыу; шәхси характерҙағыэлектронхәбәрҙәрҙедөрөҫяҙыу;

– текстың төп билдәләрен таныу; тексты композицион-мәғәнәүи өлөштәргә (абзацтар) бүлеү; һөйләмдәрҙең һәм текстбүлектәренең (һүҙ формаһы, тамырҙаш һүҙҙәр, синонимдар, антонимдар, эйәлек заты алмаштары, һүҙҙәр ҡабатланыуы) бәйләнеүсараларынтаныу;алғанбелемдәрҙе үҙтекстарыңды(телдәнһәмяҙма)төҙөүҙә ҡулланыу;

– текстыңтөпбилдәләре(хикәйәләү,фекерйөрөтөү)буйынсабулған белемдәрҙепрактикалаҡулланыу;

– тормоштәжрибәһенәһәм уҡыутәжрибәһенәтаянып,текст-хикәйәләүтөҙөү;

– һөйләүтелмәрененеүҙенсәлектәре,функциональстиль,матурәҙәбиәтәсәрҙәрененҽтелетураһында дөйөмкүҙаллайбелеү;

– һөйләү һәм яҙма телмәрҙә даталарҙы һәм һандарҙы билдәләү өсөн һандарҙы (ябай һәм ҡушма һандар.Һан төркөмсәләре:төпһандар, рәтһандары,йыйыуһандары, бүлемһәмсамаһандары, кәсер)һәмрәүештәрҙе(төпрәүеш,сәбәп-маҡсатрәүеше,ваҡытрәүеше,урынрәүеше,күләм-дәрәжә,сағыштырыу,сәбәп-маҡсатрәүештәре.Рәүештәрҙеңсағыштырыуһәмартыҡлыҡдәрәжәләрен)ҡулланыу;

– морфологикберәмекбулараҡ(исемһәмрәүештәрҙе)текстарҙатаныу;

– һандарҙытаныу;һандарҙыңтөпграмматикмәғәнәһенбилдәләү,һандарҙыңтөркөмсәләренмәғәнәһеһәмтөҙөлөшөбуйынса айырыу;

– һандарҙыүҙгәртеүһәмүҙенсәлектәрен,синтаксикфункцияһынхарактерлау;телмәрҙәһандарҙыңролен,фәннимәҡәләләрҙә,эшлеклетелмәрҙәуларҙыҡулланыуүҙенсәлектәренбилдәләү;

– телмәрҙәрәүештәрҙетаныу;рәүештеңдөйөмграмматикмәғәнәһенбилдәләү;мәғәнәһеяғынанрәүештөркөмсәләренайырыу;уларҙыңсинтаксикбилдәләрен,телмәрҙәгеролენхарактерлау;

– телдәнһәмяҙмателмәрҙәайырыусаҡулланылышлылексиканыаңлауһәмҡулланыу;

– уҡыу-уҡытыуһәмкөнкүреш аралашыуситуацияларындателмәрэтикетынормаларын һаҡлау;

– башҡорттелендәиркен һөйләшеүселәрменәнтелдәнһәм яҙмааралашҡандабер-берендеаңлауғаөлгәшеү;

– аңлатмалы һүҙлек, мәҡәлдәр һәм әйтемдәр һүҙлеге, фразеологик һүҙлектәр, сит телдәр һүҙлеге, уҡыу этимологик һүҙлек ,грамматикһүҙлекһәмбелешмәләр,орфографикһүҙлектәр,пунктуациябуйынса(шулайуҡмультимедийные)белешмәләрҡулланыу;

– өйрәнелгәнтематикакимәлендәобъекттарҙы,күренештәрҙе,процестарҙы,уларҙыңэлементтарыһәмтөпфнкцияларынсағыштырыу(шулиҫәптәнсағыштырыуөсөннигеҙбулдырыу).

7КЛАСС

Уҡыуйылығыаҙағына7классуҡыусыларыэйәбулыуукүнекмәләре:

– төрлөтөрҙәгедиалогалып барыу(һәрбер аралашыусының 15-гәтиклем реплика)

– тематикйүкмәткелетелмәркимәлдәтөрлөтөрҙәгемонологикхәбәрҙәрбулдырыу(һүрәтләү,шулиҫәптәнхарактеристика,хәбәритеү)тематикйүкмәткелетелмәркимәлдә (монологиксығыштыңкүләме—17–17фраза);

– уҡылғантекстыңтөпйөкмәткеһенвербальһәмкүреүнигеҙләнеп,уҡылған/тыңланғантекстыңтөпйөкмәткеһенһөйләү(күләме—15–17фраза);

– башҡарылғанпроект эшенеңһөҙөмтәләренҡыҫҡасаеткереү (күләме—15–17фраза);

– уҡылған тексты ҡуйылған коммуникатив бурыстарға ярашлы таныш булмаған һүҙҙәр үҙ эсенә алған ауыр булмағантекстарҙыаңлау: төпйөкмәткеһенаңлап,һоралғанмәғлүмәттеаңлап(текстытыңлауөсөн—2 минутҡатиклем)ҡабул итеү;

– айырым таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙыуҙаллы уҡыу; ҡуйылған коммуникативбурыстарға яраҡлы текстың йөкмәткеһенаңлау тәрәнлеге, кәрәкле мәғлүмәтте аңлау, мәғлүмәтте тулыһынса аңлау (уҡыу өсөнтекстыңкүләме—200–350һүҙ),тулыбулмағантексты(таблицалар,диаграммалар)һәмуларҙакүрһәтелгәнмәғлүмәттеаңлау,текстатөпкүренештәрҙеңэҙмә-эҙлелегенбилдәләү;

– телдемәҙәниәтһәмхалыҡтарихыменәнтығыҙбәйләнешенбилдәлемиҫалдарашакүрһәтеү;

– башҡорттелмәрененңмәҙәнинормаларынРәсәйҙәйәшәүсе башҡахалыҡтарҙыңмәҙәниҡағиҙәләременәнсағыштырыу;

– башҡорттелмәрэтикетнигеҙендәятыусы(тупаҫһүҙҙәрҙе,һөйләштәкәтғитыйыуҙарҙыһ.бҡулланыуҙытыйыу)аралашыуҙыңэтикетпринциптарынҡулланыу;башҡортвербальбулмағаннормаларҙыһаҡлау;

– үҙеңдеңһәмбашҡакешенеңтелмәрендәбулғанхаталарҙыхәҙергебашҡортәҙәбителенормаларыкүҙлегенәнанализлауһәмбаһалау;

– һорауҙарғаяуапбирәбелеү, башҡорттелендәһорауҙарбиреү,бирелгәнтемағакартинабуйынсаһөйләмдәртөҙөү;

– аңлатмалы һүҙлек, синоним, антоним һүҙлектәр; грамматик һүҙлектәр һәм белешмәләр, шул иҫәптән мультимедийныйһүҙлектәрҡулланыу;орфографикһүҙлектәр һәмпунктуациябуйынса белешмәләрҡуллана белеү;

– тексты төп билдәләренә ярашлы булыу күҙлегенән анализлау; уның уның йөкмәткеһен аңлау, текст йөкмәткеһе буйынсафекералышыу;

– текстбуйынсаһорауҙар, плантөҙөү,уғаяраҡлы текстйөкмәткеһенһөйләү;

– телдәнһәмяҙмателмәрҙәярҙамсыһүҙтөркөмдәрен(теркәүес,бәйләүес,киҫәксә,мөнәсәбәтһүҙҙәр,ымлыҡ,оҡшатыуһүҙҙәрен)таныуһәмҡулланыу;

– ярҙамсыһүҙтөркөмдәренәдөйөмхарактеристикабиреү;уларҙыңүҙаллыһүҙтөркөмдәренәнайырмалыяҡтарынбилдәләү;

– мәғәнәләреһәмстилистикүҙенсәлектәренәярашлыбәйләүестәрҙетелмәрҙәкулланыу;уларҙыдөрөҫяҙыунормаларынһаҡлау;

– киҫәксәләрҙеңморфологикбилдәләрен, телмәрҙәге,синтаксиквазифаларынбилдәләү;

– мөнәсәбәтһүҙҙәрҙеңсинтаксикроленбилдәләү;мөнәсәбәтһүҙҙәрҙеңмәғәнәһенһәмтелмәрҙәкулланышынаңлау;уларҙыһөйләүтелмәрендә һәмматурәҙәбиәтәҫәрҙәрендә ҡулланыуүҙенсәлектәренхарактерлау;

– телмәрҙәмөнәсәбәтһүҙҙәрҙедөрөҫҡулланыуһәмдөрөҫяҙыунормаларын һаҡлау;

– телмәрҙә ымлыктарҙың ролен аңлатыу; һөйләү телмәрендә һәм матур әҙәбиәттә ымлыктарҙың ҡулланыу үҙенсәлектәренхарактерлау;

– оҡшатыу һүҙҙәрен телмәрҙә ҡулланыу һәм дөрөҫ интонация менән уҡырға өйрәтеү; яҙыуҙа тыныш билдәләрен дөрөҫҡуйыу.

8КЛАСС

Уҡыуйылығыаҙағына8классуҡыусылары эйәбулыукүнекмәләре:

– төрлө төрҙәге диалог алып барыу (этикет характерындағы диалог, диалог – хәрәктә өндәү, диалог-һорашыу; төрлөтөрҙәге диалогтыүҙэсенәалғанҡатнашдиалог)(һәрбераралашыусының17-гәтиклемреплика)

– тематикйүкмәткелетелмәркимәлдәтөрлөтөрҙәгемонологикхәбәрҙәрбулдырыу(һүрәтләү,шулиҫәптәнхарактеристика, хәбәр итеү) тематик йөкмәткеле телмәр кимәлдә (монологик сығыштың күләме — 17–19 фраза);уҡылған текстыңтөпйөкмәткеһенһөйләү(күләме—17–19фраза);

– башҡарылғанпроект эшенеңһөҙөмтәләренҡыҫҡасаеткереү (күләме—17–19фраза);

– уҡылған тексты ҡабул итеү һәм ауыр булмаған шул уҡ кимәлдәге тексты аңлау;ҡуйылған коммуникатив бурыстарғаярашлытанышбулмағанһүҙҙәрҙеүҙэсенәалғанауырбулмағантекстарҙыаңлау:төпйөкмәткеһенаңлап,һоралғанмәғлүмәттеаңлап(текстытыңлауөсөн—2,5минутҡа тиклем);текстыңйөкмәткеһеналдағыхәбәритеүҙәргә ҡарапкүҙҙаллау;

– айырым таныш булмаған һүҙҙәрҙе үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы үҙаллы уҡыу; ҡуйылған коммуникативбурыстарға яраҡлы текстың йөкмәткеһенаңлау тәрәнлеге, кәрәкле мәғлүмәтте аңлау, мәғлүмәтте тулыһынса аңлау(уҡыу өсөнтекстыңкүләме—300–450һүҙ),тулыбулмағантексты(таблицалар,диаграммалар)һәмуларҙакүрһәтелгәнмәғлүмәттеаңлау,текстатөпкүренештәрҙеңэҙмә-эҙлелегенбилдәләү;

– текстыҡайтананэшкәртеүкүнекмәләренүҙләштереү:уҡылғантекстҡаплантөҙөү(ябай,ҡатмарлы)артабантекстытелдәнһәм яҙма формала йөкмәкеһен һөйләү маҡсаты менән; уҡылған һәм тыңланған текста төп һәм икенсел мәғлүмәтте айырып алыу;текстйөкмәткеһенһөйләү;текстымәғлүмәтиэшкәртеүсараларынҡулланыу;төрлөсығанаҡтарҙан,шулайуҡлингвистикһүҙлектәрҙә нһәмбелешмәләрҙәнмәғлүмәталыуһәмуныуҡыу-уҡытыуэшмәкәрлегендә ҡулланыу;

– синтаксистыңтөпберәмектәрен(һүҙбәйләнеш,һөйләм)таныу;

– һөйләмдеңграмматикнигеҙентабыу:башһәмэйәрсәнкиҫәктәрҙетаныу;

– эйәменәнхәбәрараһындаһыҙыҡ ҡуйылыунормаларынҡулланыу;

– әйтелеүмаҡсаты,эмоциональбиҙәлешебуйынсаһөйләмдәрҙетаныу;уныңинтонационһәммәғәнәүиүҙенсәлектәренхарактерлау(ҡабатлау);

– өйрәнелгәнтынышбилдәләренеңфункцияһынаңлау;һүҙбәйләнеш, унынңһөйләмдәнайырмаһынбилдәләү;

– телмәрпрактикаһындаһүҙбәйләнештәрҙетөҙөүнормаһынҡулланыу;

– һөйләмдеңтөпбилдәләрен, телдәнһәмяҙмателмәрҙәһөйләмдәрҙетөҙөүсараларынхарактерлау;

– әйтелеүмаҡсаты,эмоциональбиҙәлешебуйынсаһөйләмдәрҙетаныу;унынңинтонационһәммәғәнәүиүҙенсәлектәренхарактер лау;

– һөйләмдеңбашһәмэйәрсәнкиҫәктәребарлығы,тулыһәмкә мһөйләмдәр(кәмһөйләмдәрҙеңдиалогиктелмәрҙәҡулланыуүҙенсәлектәренаңлау)яғынантаныу;

– социомәҙәнибелем һәмкүнекмәләрҙеүҙләштереү;шәхес- арaһәм мәҙәни-арааралашыуҙы тормошҡаашырыу;

– тыуғанилеңә,үҙреспубликаңаҡарата(мәҙәнисараларһәмкүренештәр;күренеклеурындар,бөйөкшәхестәр)ҡаратағорурлыҡто йғоһонбелдереү;

– көндәлекаралашыуситуацияларынд а(объектыңурынлашыуурынын,ундабараторғанмаршруттыһ.б)ситилдәнкилгәнҡунаҡтарға аңлатыу;

– һайлапалынғантематикйөкмәткекимәлендә официальһәмофициальбулмағанаралашыуситуацияһындателмәртөрлөлөгөнаңлау;

– телмәрэшмәкәрлегетөрҙәрендә(һөйләүһәмяҙыутелмәрендә)коммуникативмәсьәләләрҙехәлитеүөсөнбер-нисәварианттыҡарау.

9КЛАСС

Уҡыуйылығыаҙағына9классуҡыусыларыэйәбулыуҡүнекмәләре:

– үҙ эсенә төрлө төрҙәгедиалогтарҙы телмәр этикет нормаларын һаҡлапалып барыу (һәр бер аралашыусының 20-гәтиклемреплика)

– тематикйүкмәткелетелмәркимәлдәтөрлөтөрҙәгемонологикхәбәрҙәрбулдырыу(һүрәтләү,шулиҫәптәнхарактеристика, хәбәр итеү) тематик йүкмәткеле телмәр кимәлдә (монологик сығыштың күләме — 20–22 фраза); уҡылған текстыңтөпйөкмәткеһенһөйләү(күләме—20–22фраза);

– башҡарылғанпроект эшенеңһөҙөмтәләренҡыҫҡаса еткереү (күләме— 20–22 фраза);

– уҡылған тексты ҡабул итеү һәм ауыр булмаған шул уҡ кимәлдәге тексты аңлау;ҡуйылған коммуникатив бурыстарғаярашлы таныш булмаған һүҙҙәр үҙ эсенә алған ауыр булмаған текстарҙы аңлау: төп йөкмәткеһен аңлап, һоралған мәғлүмәтте аңлап(текстытыңлауөсөн—3,5минутҡа тиклем);текстыңйөкмәткеһеналдағыхәбәритеүҙәргә ҡарапкүҙҙаллау;

– текстыҡайтананэшкәртеүкүнекмәләренүҙләштереү:уҡылғантексҡаплантөҙөү(ябай,ҡатмарлы)артабантекстытелдәнһәм яҙма формала йөкмәкеһен һөйләү маҡсаты менән; уҡылған һәм тыңланған текста төп һәм икенсел мәғлүмәтте айырып алыу;текстйөкмәткеһенһөйләү;текстымәғлүмәтиэшкәртеүсараларынҡулланыу;төрлөсығанаҡтарҙан,шулайуҡлингвистикһүҙлектәрҙәнһәмбелешмәләрҙәнмәғлүмәталыуһәмуныуҡыу-уҡытыуэшмәкәрлегендәҡулланыу;

– бирелгәнтемағасығышындыпрезентацияформаһындакүрһәтеү;тыңланғанйәуҡылғанфәнни-уҡыу-уҡытыутекстарҙыңйөкмәткеһенсхема формаһындакүрһәтеү;таблица,схемайөкмәткеһентексттөрөндәкүрһәтеү;

– үҙтексыңдытөҙөгәндәтекст,конспекттөҙөүнормаларынҡулланыу;

– үҙеңдеңһәмкешенеңтелмәренуныңкоммуникативталаптарғаһәмтелдөрөҫлөгөн этапкилеүкүҙлегенәнбаһалау;телмәретешһеҙлектәрентөҙәтеү,текстыредакторлау;

– ябай һәм ҡушма һөйләмдәрҙең структур үҙенсәлектәрен һәм башҡорт телендә төрлө коммуникатив төрҙәге һөйләмдәрҙебелеүһәмаңлау;

– яҙма һәм яңғыраған текста, телдән һәм яҙма телмәрҙә ябай һөйләм, һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре, бер составлыһәмикесоставлыһөйләмдәр,тиңкиҫәклеһөйләмдәрҙе таныу;

– телдән һәм яҙма телмәрҙә тематик йөкмәткеле телмәр сиктәрендә (төп милли байрамдар, ғөрөф-ғәҙәттәр, традициялар)киңҡулланылышлытематик фон(фоновой)лексиканыбелеүһәмҡулланыу;

– телмәрүҙконтролеңдетормошҡаашырыу;телдәнһәмяҙмасығыштарҙытелбиҙәлеше,ҡуйылғанкоммуникативмәсьәләләрҙе өлгәшеүҙеңэффектлылығыкүҙлегенәнбаһалау;

– баш (эйә менән хәбәр) һәм эйәрсән киҫәктәрҙе (аныҡлаусы, тултырыусы, хәлдәр (ваҡыт, урын, сәбәп, маҡсат, рәүеш,шарт,күләм-дәрәжә,кире)таныу;

– бер составлы һөйләмдәрҙе, уларҙың грамматик билдәләрен; бер составлы һөйләмдәрҙең төрҙәрен (билдәле эйәле һөйләм,билдәһеҙэйәлеһөйләм,эйәһеҙһөйләм,атамаһөйләм)таныу;телмәрҙәберсоставлыһөйләмдәрҙеҡулланыуүҙенсәлектәренайырыу ;

– тиңкиҫәклеһөйләмдәрҙетаныу;уларҙыдөрөҫ интонациименәнуҡыу;телдәнһәмяҙмателмәрҙәҡулланыу;

– тиңкиҫәклеһөйләмдәрҙәтынышбилдәләреҡуйылыуноормаларын,дөйөмләштереүсеһүҙҙәребулғантиңкиҫәклеһөйләмдәрҙәтынышбилдәләреҡуйылыунормаларынҡулланыу;

– ҡушмаһөйләмдәрҙетаныуһәмуларҙыңябайһөйләмдәрменәнайырмалыяҡтарынбилдәләү;

– хәҙерге башҡорт

– әҙәбителененеңсинтаксикнормаларын;һүҙбәйләнештәрҙетөҙөү,ябайһәмҡушмаһөйләмдәрҙетөҙөүнормаларын һаҡлау

– хәзерге әзәбителнормаһыкүзлегенәнүзтелмәреңдеһәм ситкешенеңтелмәренанализлау; телмәрзехәзергеәзәбителдеңтөпнормаларынаяраҡлыбулыуыниçәпкәалыптөзәтеү;

– социомәзәнипортретһәмТыуғанилдең,республиканыңмәзәнимираçытураһындағытөпбелемгәэйәбулыу.

ТЕМАТИКПЛАНЛАШТЫРЫУ

5КЛАСС(34 СӘҒӘТ)

№	Тема	сәғәт һаны	Иҫкәрмә
1.	Белемкөнө. Ғ.Рамазанов“Йәшә,тыуғанерем!”.Башҡорттелененеңөнһәмхәрефтәре	1	
2.	Контролькүсерепяҙыу“Шүлгәнташ мәмерйәһе”.		
3.	Ф.Ғөбәйҙуллина“Рәйфәмәктәпкәбара”.А. Игебаев“Һаубулығыҙ,аҡкоштар!” Исемдеңкүплекялғауы.	1	
4.	Беҙҙеңмәктәп.Һөйләмдәһүҙҙәртәртибе.Үҙемтураһында.Минеңмәктәбем.Исемдәрҙеңкилеш менән үҙгәреүе	1	
5.	Алтынкөҙ.Беҙҙеңғаилә.Яңғыҙлыҡһәм уртаҡлыҡисемдәр	1	
6.	Башҡортостанйылғалары.Яңғыҙлыҡһәмуртаҡлыҡисемдәр	1	
7.	Минеңкөн режимым.Ҡылым.Й.Солтанов.Башҡортостанфлагы.Сифат	1	
8.	Артурҙыңберкөнө. Заталмаштары.Минеңшәжәрәм. Эйәлекалмаштары	1	
9.	Беҙтәбиғәтменәнбергә.Һорауалмаштары	1	
10.	Ҡоштар–беҙҙеңдуҫтарыбыҙ.Күрһәтеүалмаштары.	1	
11.	К.Ушинский“Дүрттеләк”.Ф.Рәхимғолова“Кайҙанбелдең”.Билдәһеҙлекалмаштары	1	
12.	Ҡыш яҡынлаша.Билдәләүалмаштары.Т.у..Йылмиҙгелдәре	1	
13.	Л.Толстой“Бабайменән һыуинәһе”.Юҡлыалмаштары	1	
14.	С.Әлибаев“Матуркөн”.Үтелгәндәрҙеҡабатлау	1	
15.	С.Әлибаев.“Тыуғанерем”.Т.у.В.Э.Меос.“З.Исмәғилевтыңтыуғаняҡтары”	1	
16.	Тыуғанерем-Башҡортостан.Ҡушмаисемдәр.Г.Ситдикова“Республикабыҙҙыңтыуғанкөнө”. Ҡушмаһан	1	
17.	Ф.Ғөбәйҙуллина“Башҡортостанфлагы”. Исем	1	
18.	С.Юлаев“Уралым”.Яңғыҙлыҡисемдәр.Башҡортостандыңбашҡалаһы–Өфө.	1	
19.	И.Ғүмәрова“Уңғанҡыҙ”. Сифат	1	
20.	Шәхсигигиена.Исем.	1	
21.	Ф.Исәнғолов“Алдаҡсыйондоҙҙар”.Исемдәрҙеңкүплекялғауҙары.Үтелгәндәрҙеҡабатлау	1	
22.	Т.у.Ҡышҡыуйындар. Һөйләмдәһүҙҙәртәртибе	1	
23.	Г.Ғәлиева.Икмәк.Исемдеңкүплекялғауҙары	1	

	Ф.Туғыҙбаева.Яңыкүлдәк.Синонимдар		
24.	Шәкүр.Эшһөйәрҙәриле.Үтелгәндәрҙеҡабатлау	1	
25.	Мөхәмәтйәнов.“Әсәйем”.Антонимдар.Ф.Туғыҙбаева“Тыуғанкөн”.Ә.Ихсан.“Әсәрәхмәте”	1	
26.	Ә.Ихсан”Яҙ”.Омонимдар. В.Осеева“Әбей”.Яңғыҙлыҡһәмуртаҡлыҡисемдәр	1	
27.	Яҙ күренештәре.Т.ү. Һүрәттәр буйынсатексттөҙөү.(125 бит)	1	
28.	Ф.Рәхимғолова”Еңеүкөнө”.Хаталар өҫтөндәэш.В.Исхаков“Миҙал һәммалай”.	1	
29.	Аралашйомғаҡлауаттестацияһы.Контрольдиктант“Муйыл”.	1	
30.	Телмәрүҫтереү.Р.Нурмөхәмәтов “Эштәнһуң”.картинаһы буйынсаиншаяҙыу	1	
31.	К.Ушинский“Баҡсасыһәмуныңулдары”.Һөйләмдәһүҙҙәртәртибе.С.Агиш“Суфия”. Исем.	1	
32.	С.Әлибаев“Һаумы, йәй!”Сифат. Йәмлейәйайҙары. Үтелгәндәрҙеҡабатлау	1	

6КЛАСС(34 СӘҒӘТ)

Тематик блок,тема	**Тема**	**Уҡыусыларэшмәкәрлегенеңтөптөрҙәре**
	Минһәмминең донъям	
Беҙҙеңмәктәп	*Беҙҙеңклассһәм минең дуҫтарым* Т.Ғәниева «Беренсесентябрь», «Намыҫлы бул»,Ф.Фәткуллина «Ҡояш»“Сы йырсыҡ” Һан.Ябайһәмҡушмаһандар.	Индивидуаль эш: текстың йөкмәткеһен һөйләргә өйрәнеү. Коллектив эш:Т.Ғәниева«Беренсесентябрь»шиғырынтасуириуҡыу,“Белемкөнө”темаһ ына әңгәмә ойоштороу.«Намыҫлы бул» («Көс һәм рух тамырҙары»китабынан)текстантанышбулмағанһүҙҙәрһәмһүҙбәйләнештәря ҙып алыуһәмуларҙыңтәржемәһенһүҙлектәрҙәнтабыу.Парҙарменәнэш:һандарҡу лланып,диалогтөҙөү.
	Көҙ күренештәре С.Аксаков«Аҡҡош»,Г.Яҡупова“Октябрь”,Р.Низамов“Көҙкартинаһы”К. Кинйәбулатова «Көҙҙәреткәс» М.Горький«Китаптыяратығыҙ!». Ябайһәмҡушма һандар	Коллективэш:дәреслекбуйынсаэштөрҙәренбашҡарыу. Практикэш:дәреслектәбирелгәнтекстарҙанһандарҙытабыу,ябайһәмҡушмаһа ндарҙыайырыу
Дуҫлыҡ ҡәҙеренбел!	*Дуҫлыҡ* Р.Бикбаев«Дуҫлыҡауырсаҡтаһа нала«,«Һеҙҙеҡунаҡҡа	Индивидуальэш:телмәрэтикетынһаҡлап,дуҫыңашәхсисмсхәбәряҙыу. Практик эш: «Һеҙҙе ҡунаҡҡа саҡырҙылар... « («Ҡыҙҙарға мең кәңәш»китабынан)тексынуҡыуһәмһандарҙытабып,төркөмсәләрен(өйрәнелг

		ән

	саҡырҙылар. Һантөркөмсәләре:төпһандар	кимәлдә)билдәләү. Беседаүткәреү:«Халыҡтардуҫлығы–Рәсәйберҙәмлеге». Орфографияһәмпунктуация(өйрәнелгәнкимәлдә)ҡағиҙәләренһаҡлау
	Минеңдуҫтарым Д. Фатихова «Кем дуҫ?»,А.Йәғәфәрова «Дуҫлыҡ менән шаярмайҙар».	Кешеләр араһындағы дуҫлыҡ, ысын дуҫлыҡтың мөһим мәғәнәһетураһындаәңгәмәүткәреү. Практикэш:Һандарҡулланып,үҙегеҙтураһындаһөйләү. Парҙарҙарҙаэш:рәтһандарыҡулланып,диалогтөҙөү
	Г.Юнысова «Башкортостан – дуҫлыҡиле». Рәтһандары.	
	Телмәрүҫтереү О.Багаевская“Ҡунаҡтар(Тыуғанкөн ”)(картина)	Индивидуальэш:картинаныүҙаллы өйрәнеү. Коллектив эш: һүҙлек эше, һорауҙар ярҙамында картина буйынсаһөйләмдәртөҙөү. Практикэш:ҙурбулмағантексттөҙөү.Өйрәнелгәнлексиканыһәмграмматиканыҡабатлау. Яҙыуҙаорфографияһәмпунктуацияҡағиҙәләренҡулланыу
Башҡортостан–минеңтыуғаняғым		
Башҡортостан **еребуйлап**	*МинеңВатаным* А. Филиппов «Ватан», Ф.Мөхәмәтйәнов«Кешем–илкүрке». Р. Бикбаев«Салауат батырһәйкәле», В. Дмитриев «Ҡайын».Йыйыуһандары	Парҙарҙаэш:йыйыуһандары ҡулланып,диалогтөҙөү. Индивидуальэш:В.Дмитриев«Ҡайын»тексынуҡыуһәмуныңструктурүҙенсәлектәренбилдәләү.Уҡылғантекст буйынсаплантөҙөйбелеү
	МинеңБашкортостаным А. Ахметова «Ҡайындар ниңә аҡ(әкиәт)З.Ураҡсин«Яраҡлашыу», Р.Ураҡсина“Башҡортостан”, М. Карим «Ватаным «.Бүлемһәмсамаһандары	Парҙарҙарҙаэш:бүлемһәмсамаһандарыҡулланып,диалогтөҙөү.Индивидуальэш:тыңланғантекстыңтөпйөкмәткеһенһөйләүһәмһорауҙарғаяуапбиреү. Парҙарҙарҙа эш: «Минең Башкортостаным!» темаһы буйынса проект эшеҡороу

	Үҙтыуғанягығыҙҙыяратығыҙ! С. Юлаев «Тыуған илем», Г.Молодцов«Башкирия»,	Коллективэш:кәсерһандарыҡулланып,ҙурбулмағанхәбәреткереү.Практикэш :текстыңөлөштәренбилдәләүбуйынсаэш:текстыңбаш өлөшө,төпөлөш,тамамланыуөлөшө.

	Ф.Туғыҙбаева«Кемуңған?»,М.Карим«Димбуйы»,В.Сухомлинский«Сөнкимин-кеше»,Ғ.Хөсәинов.«Олояҙыусыһәм ғалим»,Ә.Әсәдуллина «Хушлашыу» .Кәсерһандары	Индивидуальэш:коммуникативмәсьәләнехәлитеүйәһәтенәнтекстарҙанһүҙһәмһүҙбәйләнештәрҙеяҙыпалыу;уҡылғантекстыңпланын төҙөү
	Телмәрүҫтереү В.Меос“Тауҙарҙатоман.Белоретрайоны”(картина)	В.Меостың ижады менән танышыу, уның картиналарын тҫкә төшөрөү.Коллективэш:картинабуйынсаәңгәмәойоштороу. Практикэш:Һүҙҙәрһәмһүҙбәйләнештәряҙыуһәм һөйләмдәртөҙөү
Тыуғаняҡтыңтәбиғәте		
Ҡышдауамитә	*Ап-аҡ ҡыш* Ф.Мәҡсүтова«Ҡарбөртөктәре»,И. Ф.Зиянчковскийҙан«Ҡышҡытәбиғәт»,«Ҡоштар донъяһы». Г.Яҡупова«Уртаҡҡыш»,Рәүештәрҙең дөйөм грамматикбилдәләре.Рәүештөркөмсәләре. Төпрәүеш.Сәбәп-маҡсатрәүеше	Коллективэш:тәбиғәттекүҙәтеүһәмҡышүҙенсәлектәренбилдәләү.Алғантәьсораттарбуйынсаәңгәмә.Парҙарменәнэш:сәбәп-маҡсатрәүештәреҡулланып,диалогтартөҙөү. Индивидуальэш:өлгө,план,терәк һүҙҙәр,һүрәттрҡулланып,“Ҡышетте”темаһыбуйынсаҙурбулмағансығышәҙерләү
	Контрольдиктант.	
	Ҡаряуа К.Шафиҡова «Ҡар яуа», Х.Ғиляжев«Осаҡүктә»,Т.Сәғитов «Икмәк», Ә.Бикташев«Хыял» К.Чарушин«Ҡышетте»,И.Киньябулатов«Хәйерлеиртә,донъя!», К. Киньябулатова «Аҡ нур булыпбалҡыны».Н.Нәжми«Ҡыш», Ваҡытрәүеше.Урынрәүеше.	Ҡышмиҙгелендәүтәторғанмиллихалыҡбайрамдарыменәнтаныштырыу. Проблемалы һорау: тәбиғәтте һаҡлау һәм ҡыш көндәрендәҡышлаусыҡоштарғаярҙамитеү. Парҙарменән эш: ваҡытһәмурын рәүештәреҡулланып,диалогтөҙөү

	Телмәрүҫтереү И.И.Шишикин «Ҡарағай	Һүҙлек эше. Коллективэш:картинабуйынсатәҡдимителгәнһорауҙар,терәкһүҙҙәрһәм

	урманындағыиртә»(картина)	һүҙбәйләнештәрбуйынсаһөйләмдәртөҙөү. Индивидуальэш:картинабуйынсаҙурбулмағантексттөҙөү.Өйрәнелгәнһ үҙҙәр һәмһүҙбәйләнештәрҙеҡабатлау.
Яҙкилә,яҙ!	*Яратҡан миҙгелем* Р.Янбулатова«Ҡоштарҡайта»,Ҡ.Кулиев«Бөтәтереклектеһаҡлағыҙ», Г.Юнысова «Тәбиғәттешулайяраталармы?». Р.Ҡужина-Латыпова «Күҙҙәреңдәәсәй–донъя…»,К.Кинйәбулатова «Ҡарғалар йыры» Күләм-дәрәжәрәүештәре Сағыштырыурәүештәре	Яҙмиҙгелененүҙенсәлектәретураһындаәңгәмәүткәреү. Практикэш:Г.Юнысова«Тәбиғәттешулайяраталармы?»тексынуҡыуһәмтекст буйынсаәңгәмәүткәреү. Коллективэш:үҙләштерелгәнәнеңһүҙҙәрҙе,күләм-дәрәжә,сағыштырыурәүештәреҡулланып,һөйләмдәртөҙөү
	Халыҡ йолалары Р.Солтангәрәева«Ҡарғабутҡаһы»,З.Биишева«Баҡсала»,Ф.Рәхимғолова «Апрель йылмая»,Я.Колас «Яҙтураһындайыр». Ә.Саяпова«Еңеүкөнө»,С.Әлибаев «Беҙ һанайбыҙһандарҙы». Н.Виноградованан«Урмандайөрөү ҡағиҙәләре» Сәбәп-маҡсат рәүештәре	Яҙ айҙарында үтә торған милли халыҡ йолалары менән таныштырыу. Яҙғытәбиғәткә экскурсиялар ойоштороу, сәскә, шифалы үләндәр исемлектәременәнтаныштырыу. Индивидуаль эш: сәбәп-маҡсат рәүештәре ҡулланып, диалог ҡороу.Дәреслектәбирелгән текстарбуйынсаэштөрҙәренбашҡарыу. Практик эш: Б.Домашников. «Май. Ҡайынлыҡ» картинаһы буйынса терәкһүҙҙәр һәм һүҙбәйләнештәргә таянып, һөйләмдәр уйлау һәм бәйләнешлетекстуйлапяҙыу
	Телмәрүҫтереү Б.Домашников.«Май.Ҡайынлыҡ»(картина).	Рәссамдыңижадыменәнтанышыу.Б.Домашников.«Май.Ҡайынлыҡ»картинаһыныңисеменәиғтибаритеүһәмуҡыусыларҙыңфекерҙәрентыңлау.Белешмә өсөнбирелгәнһүҙҙәрһәмһүҙбәйләнештәрҡулланып, һөйләмдәр төҙөү.Планбуйынсаһөйләргәөйрәнеү.
	Контрольдиктант	
Йәмлейәйкилә	*Йәйҙеяратам!* Г.Фәйзи «Йәйҙе	Темабуйынсауҡыусыларҙыңйәйгеялыныойоштороу,унынисекфайҙалыитеп үткәреү тураһында әңгәмәләр ойоштороу. Йәй миҙгелененң

	яратам»,С.Хәжиев “Июнь”, Р.Әхмәҙиев	үҙенсәлектәренбилдәләү,йәйкөндәрендәгехәүефһеҙлекҡағиҙәләременән

	«Июньһәммай». Ш.Янбаев «Һабантуй», Р.Ғабдрахманов.«Илтөкөрһә,күлбула»,Р.Ғамзатов «Әсәйыры»,».М.Сиражи«Йәй», В.Ғүмәров“Тәбиғәт шифаханалары”. Рәүештәрҙең сағыштырыу һәм артыҡлыҡдәрәжәләре.	танышыу. Сәскәләр, шифалы үләндәр, ағастар атмалары менәнтаныштырыу,уларҙытанырғаөйрәтеү. Парҙарҙаэш:рәүештәрҙеңсағыштырыуһәмартыҡлыҡдәрәжәләренҡулланып, “Йәйге тәбиғәт” темаһынаҡыҫҡа тексттөҙөпяҙыу
	Аралашйомғаҡлауаттестацияһы	
	Йәмлейәй Г.Яҡупова“Июль”,“Сәскәләрҙәнсәскәләргәҡунып...","Балан",А.Ферсман"Күҙәтергәөйрән",С.Йәһүҙин" Ҡурай”,С.Әлибай“СалУрал”Й.Солтанов“Тыуғанеркәйем”. Рәүеш(нығытыу)	Балаларҙыңйәйгеялы,хеҙмәт,ололарғаярҙамитеүтураһындатекстаруҡыуһәм әңгәмәләрүткәреү.Үҙләштергәняңыһүҙҙәрһәмһүҙбәйләнештәрҙеҡулланып, һорауҙарғаяуапбиреү. Индивидуаль эш: Р.Ғамзатовтың«Әсә йыры» тексын уҡыу, һүҙлек эшеүткәреү,һәмтөпмәғәнәһенаңлау,текст буйынсаһорауҙартөҙөү. Парҙарҙаэш: рәүештәрҙеҡулланып,диалогтөҙөү
	Телмәрүҫтереү А.Тюлькин “Өфө ҡалаһындағыШихандар”(картина)	Коллективэш:А.Тюлькин“ӨфөҡалаһындағыШихандар”картинаһыбуйынсарәүештәрҡулланып, ҙурбулмағантексттөҙөү, дәфтәргәяҙыу. Картина буйынса эшләү күнекмәләрен үҙләштереү. Төрлө төрҙәгеһүҙлектәрҙемаҡсатҡаярашлыҡулланыу
Уҡыусыларҙыңбелемдәрентикшереү һә мүтелгәндәрҙеҡабатлау	Үтелгәндәрҙеҡабатлау.	Үтелгән материалдарҙы ҡабатлау, контроль эш яҙҙырыу, алынғанбелемдәренкоррекциялаубуйынса эштәр башҡарыу.

7КЛАСС(34 СӘҒӘТ)

№	Дәрестәр темаһы	7а		Иҫкәрмә
		план	Фак	
	Яңынанмәктәпкә. –2сәғәт			
1	М.Кәрим.Уҡытыусыма.VIкластаүтелгәндәрҙеҡабатлау.Сифатдәрәжәләре			
2	Ә.Әсәҙуллина.Хушлашыу.Урманаптекаһында.			
Ауылтормошо-4сәғәт				
3	Икмәкүткәнюл.Т.Йосопов. Икмәкеҫе.Текст.			
4	Алтынбашаҡтар.			
5	Н.Мусин.Тәбиғәттеһаҡлау.Тексттөҙөлөшө.			
6	Балҡорто. Хеҙмәтһәмикмәктураһындамәҡәлдәр.			
7	*Аңлатмалыдиктант.Янғантау.*			
	Башҡортостанбуйлапсәйәхәт-7 сәғәт			
8	М.Кәрим.Башҡортостан.Урал.Уртаҡлыҡһәмяңғыҙлыҡисемдәр.			
9	Уртаҡлыҡһәмяңғыҙлыҡисемдәрҙеңдөрөҫяҙылышы. Р.Ғарипов.Уралйөрәге.Кластантышуҡыу.			
10	Х.Назар.Уралимәне.Текстөҫтөндәэш.			
11	Арҡайым.Тәбиғәтһәйкәлдәре.			
12	МинУралдайәшәйем.Исем.Тыуғанилтураһындамәҡәлдәр.			
13	Ә.Арыҫланов.“ЛевТолстойбашҡортдалаһында”			
	Спорт.Спорткәрәк-ярактары-4сәғәт			
14	Спорт–улһаулыҡ.Башҡорттелененеңүҙенсәлеклеөндәре. Беҙҙеңғаиләярышта.Текстыөлөштәргәбүлеү.			
15	**Контрольдиктант.Һаулыҡ_______________**			
16	Миллиспорт. ИппотерапияФутбол.Н.Иҙелбай.Беҙҙеңкатокта			
17	Башҡортостанҡалаларындаспорт.Һөйләмтөрҙәре.			
	Минһәм беҙҙеңғаилә-8сәғәт			
18	К.Шафиҡова.Әсәйкүҙҙәре.Шәжәрә.Ҡылым.			
19	Фәһемлеһүҙҙәр.(мәҡәлдәр).Әсәһүҙе.Ҡылымдарғаөҫтәмәмәғәнәбиреүсеһүҙҙәр.			
20	Ҡошҡаәйләнгәнәбей(БХӘ).Ҡылымдарҙыңзаманформаһы.Беҙҙеңғаилә.Ҡ.Даян”Атай кәңәше”			

21	Ғаилә,ата-әсәләртураһындамәҡәлдәрһәмәйтемдәр.Ҡылымтураһындаүткәндәрҙеҡабатлау			
22	Ф.Рәхимғолова.Беҙҙеңәсәй.Теркәүестәр.Й.Солтанов.Ҡәнәферсәскәһе.			
23	Етегәнйондоҙ Легенда.Теҙеүсетеркәүестәр.			
24	МәшһүрбейеүсеРәшиҙәТуйсина. Һүҙбәйләнеш.Башҡортхалыҡбейеүҙәре.			
Сәнғәтоҫталары-3сәғәт				
25	Х.Әхмәтов.Тыуғанауылым.ҠумыҙсыР.Заһретдинов.Эйәртеүтеркәүестәре.			
26	**Аңлатмалыдиктант.Ағиҙел**			
Исемеңматур,кемдәрҡуйған?-2сәғәт				
27	Хаталарөҫтөндәэш.Исемдәрҙә–илтарихы.Бәйләүестәр.			
28	Яҙмаэш.Боронғобашҡортисемдәре.Бәйләүестәрҙеңдөрөҫяҙылышы			
29	Башҡортхалыҡижады.Әкиәттәр.Йомаҡтар.Киҫәксәләр.			
Борон-боронзаманда-1сәғәт				
30	Дуҫлыҡ.Мөнәсәбәт һүҙҙәр.Ымлыҡтар			
31	Аралаш йомғаҡлауаттестацияһы			
Берҙәмлек,дуҫлыҡ,тыныслыҡ-1сәғәт				
32	**Контроль диктант.Үҙесәскә,әүҙесәғәт**			
33	Хаталарөҫтөндәэш.Үтелгәндәрҙеҡабатлау			
34	Үтелгәндәрҙеҡабатлау.Йомғаҡлау.			

8класс

	Тема
	Хеҙмәте барҙың–хөрмәте бар К.Кинйәбулатова“Ватанымтауыштары”,З.Биишева“Йәшәү–хеҙмәт”,Л.Подкорытова«Иғтибарлыбул!»Ю.Яковлев «Хеҙмәт».Синтаксис.Һүҙбәйләнешһәмһөйләм
	Хеҙмәт–йәшәүнигеҙе М.Ғафури«Гөлдәрбаҡсаһында»,А.Чанышева«Именлектәртеләйем!»Һүҙбәйләнеш.ДжонМарксТемплтон«Тормошҡаашмаҫтайэшюҡ»,Һүҙбәйләнештөрҙәре.
	М.Шаған«Ситтелдеөйрәнеүселәргәкәңәштәр»,Т.Мөхәмәтколов«Ҡыйыулыҡ».Теҙмәбәйләнеш.Пунктуация.Тынышбилдәлрененфункцияһы

	Сәскәлеай С.Әлибаев “Сәскәле ай”, “Һалдат тора киләсәкте тотоп”, С.Ғәбиҙуллин “Ҡотлайым мин”, М. Харис “Хат.Һүҙбәйләнеш.Эйәртеүлебәйләнеш
	Беҙйондоҙҙарбулыпкайтырбыҙ “СалауатЮлаев”,“Палдискиҙәмузей”,“СалауатЮлаевҡаһәйкәл”Һүҙлекменәнэш
	Контрольдиктант.
	Телмәрүҫтереү А.А. Кузнецов“Салауаттанһорауалыу”(картина)
	Өфө– Башҡортостандың башҡалаһы И.Гвоздикова “Ҡалаларҙың үҙ биографияһы була”, Н.Нәжми “Тыуған ҡалама йыр”, Һүҙбәйләнеш төрҙәре.М.Бураҡаева,И.Бураҡаев,М.Юлмөхәмәтов“БоронғоӨфө” (“Тормошһабаҡтары”дәреслегенән Теҙмәһәмэйәртеүлебәйләнеш
	Өфө,минһине яратам! Т.Ғарипов«Өфө»калаһыатамаһыныңкилеп сығышы», К.Даян«МатурӨфөкалаһы»Теҙмәһәм эйәртеүлебәйләнеш «Өфөурамдары”(«Аманат»журналынан),Ә .Шаммасов«Сәләмләү». Һүҙбәйләнештемаһыннығытыу.
	Башкортостан– минең тыуғанерем Т.Нечаева “Скульпторҙың бөйөк эше”, , “Ҡарға бутҡаһы” (“Йәншишмә” гәзитенән), Н.Сладков “Сел менән тепрпе”.Ә.Таһирова “Ерҙеһаҡлайык”,Ф.Иҫәнғолов“Йәйкөнө”Һүҙлекэше
	Минеңтыуғаняғым А.Игебаев“Башҡортостан– илгенәм”Э.Фенинанан“Минеңтыуған яғым,Н.Нәжми“Башҡортостан”, Ә.Таһирова“Ерҙеһаҡлағыҙ!”,
	В.Исхаков “Талпан”, М.Карим “Ватан тураһында уйланыу” “Ҡарға бутҡаһы” (“Аҡбуҙат” журналынан”) Һөйләм.Ф.Иҫәнғолов“Йәйгекөн”Р.Ниғмәтуллин“Башҡортостан”,Р.Йәнбәков“Мәңгебалҡы,Башҡортостан”. Һөйләмдең төп билдәләре.
	Телмәрүҫтереү Р. Нурмөхәмәтов«Агиҙел. Төш мәле»(картина)
	Р. Нурмөхәмәтов«Агиҙел. Төш мәле»(картина)
	Алтынкөҙ М.Сиражи“Йәндәрҙебалҡытыусы”,“Көҙ айҙары”(“Башҡортостанкалендары”нан),М.ҠотлоғәләмовҺөйләм.Әйтелеү маҡсаты

	буйынса һөйләмтөрҙәре “Тәбиғәт ҡомартҡылары”, “Торналар осоп киттеләр” (“Киске Өфө” гәзитенән)С. Муллабаев «Көҙгө урман».Әйтелеүмаҡсатыбуйынсаһөйләмтөрҙәре
	Көҙгөурман Р.Низамов “Көҙкүренештәре”, “Тәбиғәтҡосағында”(“Ағиҙел”журналынан),Һөйләм төрҙәре. Р.Шаммасов “Тыуғаняғым”,К.Бальмонт“Көҙ”.(Д.Юлтый тәржемәһе),Ябайһәмҡушма һөйләмдәр
	Телмәр үҫтереү В.Меос“Шығайҙағы ҡайындар”(картина)
	Контрольдиктант.
	Ҡышайҙары С.Хажиев “Ноябрь”, Ә.Вәхитова “Ҡарҙар яуа”, Д.Лихачев «Тормош»,Н.Нәжми “Ҡыш”,ТулыһөйләмдәрБ.Магадиев“Өсһыҙат”, Б.Головин “Аралашыу”.Кәмһөйлә мдәр
	Ҡышҡыурман С.Әлибаев“Ҡышҡыурман”,В.Сухомлинскиҙән“Буран”,Е.Кучеров“Буранылa,тамсыһылабулыр”.Ябайһөйләм.Һөйләмдеңбашкиҫәктәре. “Беҙҙәҡышлаусы ҡоштар”.Эйәменән хәбәр
	Телмәрүҫтереү В.Э.Меос“Ауылдаҡыш”(картина)
	Аралашйомғаҡлау аттестацияһы
	Яҙетте Г.Яҡупова “Өмөтлө яҙ, һағындыҡ һине!”, , И.Насыри “Яҙ килә”,З.Валитов“Мартбашы”,Е.Кучеров“Яҙғыһыуҙар”, Һөйләмдең башҡиҫәктәре. Эйәменәнхәбәр
	Еңеүкөнө К. Кинйәбулатова «Йырлай-илай еңеү яуланыҡ», «Тәүге космановт» («Башкортостан» газетынан), Р. Ниғмәти «Ватан»,Эйә менәнхәбәрараһындаһыҙыҡ.
	В.Сухомлинскиҙән“Геройҙарҡәбере”. Үтелгәндәрҙеҡабатлау.

9класс

№	Темаурока	Дата
Һаумы,мәктәп!-4сәғәт		
1.	*Мәктәпйылдары* А.Игебаев“Тоғродусым,йорюлдашым!”,М.Горький“Китаптыяратығыҙ”,М.Кәрим	
2.	А.Ферсмандан “Ваҡыттан ҡәҙерлерәк нәмә юҡ”, Ғ.Хөсәйенов “Бәхет нимә?”“Күбәләктәроса”М.Аҡмулла“Көҙ”.Һөйләмдеңэйәрсәнкиҫәктәре.Уларҙыңтөрҙәре.	
3.	*Алтынкөҙетте* Ғ.Хөсәйенов“Бәхетнимә?”,К.Ушинскиҙән“Көҙгөкөн”,.	
4.	Э.Ишберҙин“Аҡҡош”,“Аҫылташтариле”,Тиңһәмтиңбулмағананыҡлаусылар	
Халыҡижады–халыҡхазинаһы!-4сәғәт		
5.	*Минеңшәжәрәм* Ә.Сөләймәнов«Халыҡижады», „Торнаныңкүҙйәше“(„КискеӨфө“гәзитенән),Ш.Шәкүрова, Ә.Сөләймәнов„“Уралбатыр“эпосы, .Өҫтәлмәлек.	
6.	“С.Галин«Шәжәрә»,А.Шамаев“Башҡортҡымыҙы”,Р.Янгужин“Шәжәрә”.Тултырыусы.	
7.	*Башҡортхалыкижады* Д.Магадеев«Ырыубүләге», «ЙәмлеАғиҙелбуйҙары».	
8.	С.Агиш«Ҡунаҡашы»,М.Юхма«Аҡкоштарюлы»,Л.Арыҫланова“Өсәхирәт”.Хәлтөрҙәре	
Менгәнатым-уңҡанатым-2сәғәт		
9.	Н.Иҙелбай“Ел,ерәнем”,“Башҡортаты”А.Куприндан“Аттар”,Хәлтөрҙәре	
10.	В.Архангельский“Йылғалар…”,А.Куприн“Аттар”,Ә.Әминев“Турат”,С.Агиштан“Турыҡай”, Х.Юлдашев“Караюрға”.	
Башкортостанмәҙәниәте -4сәғәт		
11.	*Башҡортостантеатрҙары* Ф.Фаткуллин«Өфөтеатрҙары»,Г. Галинаопера«СалауатЮлаев», Хәлтөрҙәре	
12.	«Музейҙар»(«Мәктәпкалендарынан»),А.Абушахманов«А.Мөбәрәков»Ябайһөйләмтөрҙәре.	
13.	Н.Гродзенский«Музыканынисектыңларғаөйрәнергә»,Ф.Латипова«Балҡы,«Нур!»,Икесоставлыһәмбер составлыһөйләмдәр	
14.	И.Кинйәбулатов«ФәйзиҒәсҡәров»,Г.Галина«ӘминЗөбаиров»,«Х.Кудашев»	
15.	**Контрольдиктант**	

Башҡортостантәбиғәте.-4сәғәт

16.	*Тыуған яктəбиғəте* Ғ.Хөсəйенов«Тыуғантөйəк»Р.Бикбаев«Уралыма»,Берсоставлыһөйлəмдəр.Уларҙыңграмматик билдəлəре	
17.	Н.Мусин«Тормошйəме»,Т.Ғəниева«Олоялан»(рус һəмбашҡорттелендə),Р.Ғарипов“Кеше”. Берсоставлыһөйлəмдəрҙеңикесоставлыһөйлəмдəрҙəнграмматикайырмалыҡтары.	
18.	*Тыуғанер* Р.Əҙһəмова«Тыуғанилкəйем-ғəзизеркəйем»,Д.Буляков«Тыуғаняҡ»,	
19.	.Ф.Мөхəмəтйəнов«Кеше–илкүрке»,«Еребеҙҙең йəшелбүлəге»М.Багаев“Башҡортостан!,Р.Шəкүр“Тыуғанйорт”	
Беҙ ҡыштылаяратабыҙ.-4сəғəт		
20.	*Ап-ак кыш* Р.Ғарипов“Тəүгеҡар”,Н.Исламғолова“Ҡышҡыбиҙəктəр”,.Тулыһəмкəмһөйлəмдəр.	
21	Ш.Бабич“Кемөсөн?”,“Кышҡыюл” .Тиңкиҫəклеһөйлəмдəр.	
22.	Инша.В.Меос“Ҡоштаркитə”(картина).	
23.	*Ҡышҡы урман* Н.Мусин«Уралдаһалҡынҡыш», “Ҡышҡыкөндə”.	
24.	В.Костров“Һаумы”,Р.Əхмəҙиев“Һалдаттар”,“Һыуыҡтейеү”Р.Шəкүр“Яңыйыл”,С.Əлибаев“Ҡышҡыурман”.	
Тəбиғəтйəшеллеккəтөрөнə.-4сəғəт		
25	*Яҙбүлəге* А.Игебаев“Яҙбүлəге”,Л.Фархшатова”ТалбөрөһөТиңкиҫəклеһөйлəмдəрҙəтынышбилдəлəре..	
26	Ғ.Дəүлəтов“Яҙғыдонъя”,Б.Ишемғол“Яҙ”Тиңкиҫəклеһөйлəмдəрэргəһендəдөйөмлəштереүсеһүҙҙəр.	
27	*Яҙғытəбиғəт* Р. Ишморатова«Март», Г.Юнысова“Əсəйҙəрбитяҙҙаркеүек”, Ғ.Рамазанов“Əсəйыры”,“Апрель”..	
28	А.Игебаев“Ағастарҙыяпраҡбиҙəй”,З.Ҡотлогилдина“БилдəһеҙһалдатҡəбереА.Мағазов“Ихтыярҙытəрбиəлəргə кəрəк”,“Аҡкайын.	
29	**Аралашйомғаҡлауаттестацияһы**	
Йəмлейəйайҙары.-3сəғəт		
30	*Йəйетте.*Р. Ғарипов «Балабулыпбулмай,тикбаласаҡ...», Т. Йосопов «Ҡыңғыраутауышы»,Г.Хөсəйенов «Ғəзиздəрҙəн-ғəзизтупраҡ».Ҡушмаһөйлəмдеңмəғəнəүи,структур,интонационберҙəмлеге	
31	Г.Хөсəйенов«Ғəзиздəрҙəн-ғəзиз…»тексты..Ҡушмаһөйлəмдəрараһындатынышбилдəлəре	
32	Ф.Фаткуллина“Ҡояш”,Д.Мырҙаҡаева“Йəйҙеңхушлашыуайы”,А.Баһуманов“Йəйуртаһы”,Т.Васильев “Һабантуй”,Ғ.Хөсəйенов“Ер-беҙҙеңбайлығыбыҙ”,	

Уҡыу-уҡытыу–методикһәм мәғлүмәти-ресурстәьминитеү

Уҡыу-уҡытыу-методикәҙәбиәт:

1. ҒәбитоваЗ.М.«Башҡорттеле–5»уҡытыурустелендәалыпбарылғандөйөмбелембиреүойошмаларыөсөн(дәреслек)–Өфө:Китап,2019.–158б.

2. ГабитоваЗ.М.«Башҡорттеле–6»уҡытыурустелендәалыпбарылғандөйөмбелембиреүойошмаларыөсөн(дәреслек)–Өфө:Китап,2015.–149б.

3. ГабитоваЗ.М.«Башҡорттеле–7»уҡытыурустелендәалыпбарылғандөйөмбелембиреүойошмаларыөсөн(дәреслек)–Өфө:Китап,2015.–136б.

4. ГабитоваЗ.М.«Башҡорттеле–8»уҡытыурустелендәалыпбарылғандөйөмбелембиреүойошмаларыөсөн(дәреслек)–Өфө:Китап,2016.–126б.

5. ГабитоваЗ.М.«Башҡорттеле–9» уҡытыурустелендәалыпбарылғандөйөмбелембиреү ойошмаларыөсөн(дәреслек) –Өфө:Китап,2016.–132б.

Уҡыу-уҡытыуҡулланмалары:

1. ИлмөхәмәтовӘ.Ғ.Хәҙергезамандәрестәренпроектлау.–Өфө:БРМҮИ, 2015.–54б.

2. СафинаЛ.Х,ЛатыповаР.М.,СанъяровФ.Б.Башҡорт теле.Яңыҡараш.–Өфө: Мирпечати,2021.–94 б.

Һүҙлектәр:

3. АҙнағоловР.Ғ.Башҡорт теленеңорфографикһүҙлеге.–Өфө: Китап,1998.–368 б.

4. ӘхтәмовМ.Х.Грамматикһүҙлек.– Өфө:Китап,2007. −176б.

5. ӘхтәмовМ.Х.Халыҡһынамыштары:Һүҙлек.– Өфө: Китап,2002.−160б.

6. ӘхтәмовМ.Х.Башҡорт халыҡмәҡәлдәреһәм әйтемдәреһүҙлеге.–Өфө:Китап,2008.–776б.

7. Әхтәмов М.Х.Омонимдар һүҙлеге.–Өөф: Китап:2006.– 384б.

8. СәмситоваЛ.Х.Р.Башҡортмәҙәниәтененреалияһы:башҡорттелененэквивалентһыҙлексикаһыһүҙлеге–Өфө:Китап,2006.–214б.

9. Урағсин З.Ғ.Русса–башҡортсаһүҙлек.–Өфө:Китап,2007.–278б.

10. Ураҡсин З.Ғ.Башҡорттеленең синонимдарһүҙлеге.–Өфө: Китап,2008.–163б.

11. Ураҡсин З.Ғ.Башҡорттелененфразеологизмдарһүҙлеге.– Өфө:Китап,1996.–163б.

12. УсмановаМ.Ғ.,СәйәховаЛ.Г.Башҡортса-руссаһәмрусса-башҡортсаһүҙлек.Телмәрөлгөләре.Грамматика.–Өфө: «Эдвис»,2018.–376 б.

13. ХисамитдиноваФ.Г.идр.АкадемическийсловарьбашкирскогоязыкаБашҡорттелененакадемикһүҙлеге(унтомда).–5том.–Өфө:Китап,2014.–944б.

Методиккәңәштәр:

14. АҙнағоловР.Ғ.Башҡорттеленуҡытыуметодикаһы.Уҡытыутуған(башҡорт)телендәалыпбарылғандөйөмбелембиреүойошмаларының5–9кластарыөсөн.–Өфө:Китап,1996.–320б.

15. Ғәбитова З. М. Уҡытыу туған (башҡорт) телдә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 5-11 кластары өсөн“Башҡорттеле” предметыбуйынса белембиреүөлгөпрограммалары–Өфө:Китап,2016.–70б.

16. ҒәбитоваЗ.М,СолтанбаеваХ.В.,АҙнабаевӘ.М.,ТаһироваС.А.,СәмситоваЛ.Х.,РәхимоваЭ.Ф.,ПсәнчинВ.Ш.,ПсәнчинЮ.В., һ.б. Уҡытыу туған (башҡорт) телдә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 5-11 кластары өсөн. «Башҡорт теле»дәреслегенә методик ҡулланма.–Өфө:Китап,2016.–535б.

17. ҒәбитоваЗ.М.Башҡорттеледәрестәрендәуниверсаль уҡыуэшмәкәрлегенформалаштырыу.–Өфө:ИРОРБ,2013.–36б.

18. ҒәбитоваЗ.М.идр.Эшпрограммаларытөҙөүбуыйнсаметодиккәңәштәр.–Өфө,ИРО РБ,2015.–52 б.

Мәғлүмәтиресурстар:

19. Педагог–эҙләнеүсесайтындауҡытыуҙаавторлыҡметодикаһы //URL:http://si-sv.com/dir/pedsovet_org/2-1-0-41(мөрәжәғәтитеү:22.02.2022).

20. Башҡортэнциклопедияһы//URL:http:www.bashenc.ru(мөрәжәғәтитеү:12.01.2022).

21. Башҡортәкиәттәре//URL:http:www.hobobo.ru/catalog(мөрәжәғәтитеү:13.02.2022).

22. Интерактивбашҡорттеле//URL:https://bashlang.ru(мөрәжәғәтитеү:21.01.2022).

23. МәктәптәинформатикаһәмИКТ.Дәрестәкомпьютер//URL: http://www.iteach.ru(мөрәжәғәтитеү:16.12.2021).

24. Китапһәмбалалар//URL:http://www.juja.ru(мөрәжәғәтитеү:08.03.2022).

25. Ололарһәмбалаларөсөнәҙәбижурнал.Барыһылағаилә,уҡыусы,абитуриентөсөн//URL:http://www.bibliogid.ru(мөрәжәғәтитеү:11.02.2022).

26. Башҡортостандыңмәҙәнидонъяһы//URL:http:ebook.bashnl.ru(мөрәжәғәтитеү:12.01.2022).

27. Мультимедиялыәкиәттәр//URL:https://kssovushka.ru/zhurnal/10/(мөрәжәғәтитеү:11.01.2022).

28. Донъяхалыҡтары–сәйәсиэтнографикбелешмә//URL:http://nation.geoman.ru(мөрәжәғәтитеү:10.03.2022).

29. Уҡыу-уҡытыуҙаинформационно-коммуникационныхтехнологияларҙыңроле//URL:http://ido.tsu.ru(мөрәжәғәтитеү:22.10.2021).

30. ИнтернеттаРәсәйхалыҡтарыныңтелдәре//URL:http://www.peoples,org.ru(мөрәжәғәтитеү:14.02.2022).